

BASIN SUÇLARINDA CEZA SORUMLULUĞU

Criminal Liability In Press Offenses

Hakan GÜNDÜZ*

Özet

İletişimin gerçekleşmesine aracılık eden kitle iletişim araçları içerisinde hiç şüphesiz basın önemi büyüktür. Basının kitleler üzerindeki etkisine atfedilen öneme binaen Anayasa'nın 28 ilâ 30. maddeleri arasında basın özgürlüğü ve süreli-süresiz yayın hakkına münhasır ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Anayasal düzenlemelerde bu denli önem atfedilen basın özgürlüğünün kötüye kullanılmasına idari yaptırım uygulandığı gibi, haksızlık içeriği daha ağır olan bu nitelikteki bazı fiiller basın yoluyla işlenen suçlarla yaptırımı bağlanmıştır. Eser sahibi, sorumlu müdür, yayımcı, basımcı gibi pek çok kişinin kolektif çalışması sonucunda meydana getirilen basılmış eser yoluyla işlenen suçlarda ceza kanunlarının sorumluluğa ilişkin genel hükümlerinin yeterli olmayacağı ve suça iştirake ilişkin genel hükümler basın suçu açısından da uygulandığında, faillerin cezasız kalabileceği, kitleler üzerinde bu denli etkili olan basının suç işlenmesinde araç olarak kullanılmasının cezasız kalmasının toplumsal açıdan, diğer suçların doğurduğu etkiye nazaran daha ağır sonuçlar doğurabileceği gerekçeleriyle, ülkelerin mevzuatında basılmış eserler yoluyla işlenen suçlar açısından ceza sorumluluğunun genel ilkelerinden ayrık özel sorumluluk sistemlerine yer verilebilmektedir. Bu kapsamda, 5187 sayılı Basın Kanunu'nun "*Cezai sorumluluk*" başlıklı 11. maddesinde de basılmış eser yoluyla işlenen suçlar açısından Türk Ceza Kanunu'nun ceza sorumluluğuna ilişkin genel hükümlerinden farklı, özel bir sorumluluk sistemine yer verilmiştir. Çalışmada, Basın Kanunu'nda düzenlenen bu özel sorumluluk sistemi, ceza hukukunun genel ilkeleri açısından değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Basın, basın suçu, ceza hukuku, ceza sorumluluğu, objektif sorumluluk.

Makalenin Geliş Tarihi: 29.01.2021, **Makalenin Kabul Tarihi:** 10.11.2021.

* Dr. Öğr. Üyesi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, e-posta: hakan.gunduz@hku.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2437-8329.

Abstract

There is no doubt that the press is of great importance among the mass media mediating the realization of communication. Due to the importance attributed to the influence of the press on the masses, detailed regulations exclusive to the freedom of the press and the right to periodical and indefinite broadcasting are included in Articles 28 to 30 of the Constitution. The abuse of freedom of the press, which is attributed to such importance in constitutional regulations, is punished by administrative sanctions, as well as some acts of this nature, which have more unfair content, are sanctioned by crimes committed through the press. The general provisions of the criminal laws regarding the liability of the printed work will not be sufficient for crimes committed through the printed work brought about as a result of the collective work of many people such as the author, responsible manager and publisher, and when the general provisions on participation in crime are also implemented in terms of press crime, the perpetrators may go unpunished. Special responsibility systems that are different from the general principles of criminal responsibility can be used in terms of crimes committed through the published works in the legislation of the countries, on the grounds that the impunity for using the media, which is so influential as a means of committing crimes, may have severe consequences in terms of society compared to the effects of other crimes. In this context, a special responsibility system, different from the general provisions of the Turkish Penal Code regarding criminal liability, has been included in the 11th article of the Press Law numbered 5187, titled "Criminal Liability". In the study, this special responsibility system regulated in the Press Law has been evaluated in terms of the general principles of the criminal law.

Keywords: Press, press crime, criminal law, criminal liability, objective responsibility.

GİRİŞ

Toplumunu oluşturan insanlar arasındaki sosyal ilişkiler iletişim yolu ile gerçekleştirilir. İletişimin olmadığı bir toplum sürekliliğe sahip olamaz¹. İletişim özgürlüğü; haber, düşünce ve kanıların kitle iletişim araçları ile

¹ **Sulhi Dönmezer ve Köksal Bayraktar**, Basın Hukuku, 14. Baskı (İstanbul: Beta Yayınevi, 2016), 3.

özgürce alınması ve yayılması olarak tarif edilebilir². Bu özgürlüğün temel öğeleri; haber, düşünce ve kanıları serbestçe öğrenebilmek ve toplayabilmek hakkı (*Anayasa m. 28/1*), düşünce ve kanıları serbestçe açıklayabilmek hakkı (*Anayasa m. 26/1*) ve haber, düşünce ve kanıları serbestçe yayabilmek hakkıdır (*Anayasa m. 26/1, 27/1, 28/5, 29/1-3*)³.

İletişimin gerçekleşmesine aracılık eden kitle iletişim araçları içerisinde hiç şüphesiz basının önemi büyüktür. Bu kapsamda, basının kitleler üzerindeki etkisine atfedilen öneme binaen *Anayasa*'nın 28 ilâ 30. maddeleri arasında basın özgürlüğü ve süreli-süresiz yayın hakkına münhasır ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Basın özgürlüğü sadece düşüncelerin özgürce açıklanması anlamına gelmez; bu özgürlüğün kullanılması için basın kuruluşlarının serbestçe kurulup işletilmesini de zorunlu kılar⁴. Bu nedenle, *Anayasa*'nın 28. maddesinde; basının hür olduğu, sansür edilemeyeceği ifade edildikten sonra, basımevi kurmanın izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamayacağı hüküm altına alınmış ve devamında Devlet'in basın ve haber alma hürriyetlerini sağlama konusunda pozitif yükümlülüğünün bulunduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte, *Anayasa*'nın 29. maddesinde; süreli veya süresiz yayınların önceden izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamayacağı, süreli yayın çıkarabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesinin yeterli olduğu düzenlenmiştir.

Anayasal düzenlemelerde bu denli önem atfedilen basın özgürlüğünün kötüye kullanılmasına idari yaptırım uygulandığı gibi, haksızlık içeriği daha ağır olan bu nitelikteki bazı fiiller basın yoluyla işlenen suçlarla yaptırıma bağlanmıştır. Eser sahibi, sorumlu yazı işleri müdürü, yayımcı, basımcı gibi pek çok kişinin kolektif çalışması sonucunda meydana getirilen basılmış eser araç olarak kullanılmak suretiyle işlenen suçlarda ceza kanunlarının sorumluluğa ilişkin genel hükümlerinin yeterli olmayacağı ve suça iştirake ilişkin genel hükümler basın suçu açısından da uygulandığında, faillerin cezasız kalabileceği, kitleler üzerinde bu derecede etkili olan basın suçu işlenmesinde araç olarak kullanılmasının cezasız kalmasının toplumsal açıdan daha ağır sonuçlar doğurabileceği gerekçeleriyle, ülkelerin mevzuatında basılmış eserler yoluyla işlenen suçlar açısından ceza sorumluluğunun genel ilkelerinden ayrık özel sorumluluk sistemlerine yer verilebilmektedir. Bu kapsamda, 5187 sayılı Basın Kanunu'nun "*Cezai sorumluluk*" başlıklı 11.

² **Kayhan İçel**, *Kitle İletişim Hukuku*, 13. Baskı (İstanbul: Beta Yayınevi, 2018), 62.

³ **İçel**, 96-100.

⁴ **Yaşar Salihpaşaoğlu**, *Türkiye'de Basın Özgürlüğü*, Doktora Tezi (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007), 5.

maddesinde de basılmış eser yoluyla işlenen suçlar açısından Türk Ceza Kanunu'nun ceza sorumluluğuna ilişkin genel hükümlerinden farklı, özel bir sorumluluk sistemine yer verilmiştir.

İnceleme konumuz, Basın Kanunu'nun 2. maddesinde “*Yayımlanmak üzere her türlü basım araçları ile basılan veya diğer araçlarla çoğaltılan yazı, resim ve benzeri eserler ile haber ajansı yayınları*” şeklinde tanımlanan “*basılmış eser*” yoluyla işlenen suçlarda ceza sorumluluğu ile sınırlıdır. Radyo, televizyon ve internet üzerinden yapılan yayınlar yoluyla işlenen suçlar çalışmamızın kapsamı dışındadır.

Çalışmamızda öncelikle, basın suçu kavramı ve çeşitlerini inceleyeceğiz, müteakiben basılmış eserin içeriğine ilişkin suçların unsurlarını ele alacağız, son olarak basın suçlarında ceza sorumluluğunu değerlendireceğiz.

I. BASIN SUÇU KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ

A. Basın Suçu Kavramı

Kamuoyunu oluşturma yönündeki etkisi gün geçtikçe artan basının, suç işlemekte araç olarak kullanılmasının da bu doğrultuda artması nedeniyle, basının toplum üzerindeki zararlı olabilecek etkilerini önlemek amacıyla, kanun koyucular tarafından genel suçlardan ayrı bazı suçlar ihdas edilebilmekte ve bu suçlar için ayrı sorumluluk sistemi öngörülebilmektedir⁵.

Bununla birlikte, genel suçlardan ayrı bir basın suçu kategorisinin bulunup bulunmadığı hususu doktrinde tartışmalıdır. Genel suçlardan bağımsız bir basın suçu kategorisinin bulunduğunu savunan görüşe göre; genellikle “*fikir/düşünce suçu*”⁶ olarak tanımlanan fiillerin basın suçu olarak ortaya çıkması bu suçların bağımsız bir suç grubu olduğunu göstermektedir. Ayrıca, maddi bir varlığa sahip olmayan basın suçları düşünce ürünü olmaları nedeniyle, etkilerini eşya üzerinde değil, ruh ve düşünce üzerinde meydana getirirler⁷. Belirli bir cismi ve ihlal ettiği maddi bir konu bulunmayan, insan zihnine ve düşüncesine etki eden bu suçlar gayri maddi olmaları nedeniyle

⁵ Adem Sözüer, Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu (İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1996), 3.

⁶ Fikir/düşünce suçu; *belirli düşüncelerin açıklanması ve yayılmasının ceza hukuku yaptırımına bağlanması* olarak ifade edilebilir; bakınız: Sulhi Dönmezer, Basın ve Hukuku, 4. Baskı (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No. 2213, Hukuk Fakültesi Yayınları No. 500, Sulhi Garan Matbaası, 1976), 371; Dönmezer ve Bayraktar, 440; Sözüer, 4.

⁷ Çetin Özek, Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1795, Hukuk Fakültesi Yayınları No: 397, Sulhi Garan Matbaası, 1972), 8-9; Dönmezer, 372; Dönmezer ve Bayraktar, 439-40; Sözüer, 4.

etkileri de bu nitelikte olup sui generis özellikleri, bu suçların genel suçlardan bağımsız bir suç kategorisi olmalarını zorunlu kılar⁸.

Basın suçlarının bağımsız bir suç kategorisi olmadığını savunan görüşe göre ise; düşünel içeriğin basılmış eser durumuna getirilmesi ona ayrı bir varlık kazandırmakla birlikte, bu durum bağımsız bir suç grubunun ortaya çıkması sonucunu doğurmaz. Basının suçun işlenmesinde kullanılan bir araç olması veya basılan zararlı etki doğurabilecek bir fikrin kamu düzenini bozucu etkisinin daha fazla olması, genel suçlardan ayrı bir basın suçu kategorisi kabulünü gerektirmez. Zira, kasten öldürme suçunda tabanca veya bıçak gibi suç işlemede kullanılan araç ne ise, işlenen suç açısından basın da böyle bir araçtan ibarettir⁹. Basının araç olarak kullanılması suretiyle işlenen suçları bir kanunda toplayıp bunlara uygun bir rejimi uygulamak mümkün olmakla birlikte, zikredilen durum basın suçu adı altında bağımsız bir suç kategorisinin varlığına delalet etmez¹⁰.

Konu ile ilgili olarak 5187 sayılı Basın Kanunu'nu incelediğimizde; “*basın suçu*” teriminin kullanılmadığını, basının suç işlenmesinde araç olarak kullanılmasını ifade etmek üzere “*Basılmış eserler yoluyla işlenen suç*”¹¹ ifadesinin kullanıldığını, aşağıda açıklanacağı üzere “*dar anlamda basın suçu*” olarak değerlendirilebilecek sadece iki suç tipine¹² yer verildiğini, bununla birlikte “*basın düzenine karşı suçlar*” olarak adlandırılacak bazı suç tiplerinin de Kanun'da yer aldığını görmekteyiz.

Kanaatimizce, başka araçlar kullanılarak işlenebilen suçların basılmış eserin araç olarak kullanılması suretiyle de işlenmesi, basın yoluyla işlenen suçların genel suçlardan ayrı unsur ve özelliklere sahip, bağımsız bir suç kategorisi olduğunu söylemek için yeterli değildir. Ancak, sadece basılmış eserle işlenebilen, başka araçlarla işlendiğinde cezalandırılmayan suçlar “*basın suçu*” olarak ayrı bir kategoride değerlendirilebilir¹³. Basın Kanunu'nun 20. ve 21. maddelerinde düzenlenen suçlar dışında bu kapsamda değerlendirilebilecek bir suç tipi mevcut değildir¹⁴.

⁸ Özek, 8-9; Dönmezer, 372.

⁹ Dönmezer, 372-73; Sözüer, 5-6; Özek, 9.

¹⁰ Dönmezer, 373.

¹¹ 5187 sayılı Basın Kanunu m. 11/1.

¹² 5187 sayılı Basın Kanunu'nun “*Cinsel saldırı, cinayet ve intihara özendirme*” başlıklı 20. maddesi ve “*Kimliğin açıklanmaması*” başlıklı 21. maddesi.

¹³ Dönmezer, 373.

¹⁴ “*Basın Suçunun Çeşitleri*” başlığı altında yaptığımız açıklamalarda ayırt edici olması açısından bu suç tipi kapsamındaki suçlar “*Dar anlamda basın suçları*” olarak adlandırılmıştır.

Bununla birlikte, basın yoluyla işlenen suçlarda özel bir ceza sorumluluğu öngörülmesinin sebebinin, bu suçların genel suçlardan bağımsız suç kategorisi olmaları değil, birçok kişinin katılımıyla gerçekleştirilen basılmış eserin yayın faaliyetinde iştirake ilişkin genel hükümlerin uygulanmasında karşılaşılan zorluklar olduğu ifade edilmektedir¹⁵. Burada önemli olan ve tartışılması gereken; genel suçlardan ayrı bir basın suçu kategorisi olduğunu kabul edip etmeme meselesinden ziyade, basılmış eserin araç olarak kullanılması suretiyle işlenen suçlarda genel suçlardan ayrı bir sorumluluk rejiminin benimsenmesine gerek olup olmadığıdır. Çalışmamızın esasını da bu konu teşkil etmektedir.

B. Basın Suçunun Çeşitleri

Basın Kanunu'ndaki düzenlemelerden hareketle basın suçu olarak adlandırılacak suçları; “*basılmış eserin içeriğine ilişkin suçlar*” ve “*basın düzenine karşı suçlar*” başlıkları altında inceleyebiliriz.

1. Basılmış Eserin İçeriğine İlişkin Suçlar

5187 sayılı Basın Kanunu'nun “*Cezai sorumluluk*” başlıklı 11. maddesinin 1. fıkrasında yer alan “*Basılmış eserler yoluyla işlenen suç yayım anında oluşur.*” ifadesi nedeniyle, basın hukukunda ceza sorumluluğuna ilişkin düzenlemeleri değerlendirmeye geçmeden önce, basılmış eserler yoluyla işlenen suçları ve bu suçlara özgü unsurları incelememiz gerekir.

Basılmış eserin içeriğine ilişkin olarak işlenebilecek suçlar; dar anlamda basın suçları ile basın yoluyla işlenen suçlar şeklinde bir tasnife tabi tutulabilir.

a. Dar Anlamda Basın Suçları

Dar anlamda basın suçları, ceza kanunlarında yer alan genel suçların dışında kalan, başka bir araçla işlendiğinde cezalandırılmayan, yalnızca basılmış eserle işlenebilen suçlardır¹⁶. “*Sırf basın suçu*” olarak da

¹⁵ Murat Aydın, TCK'nın Genel Hükümleri Açısından Basın Suçlarında Sorumluluk (Ankara: Adalet Yayınevi, 2010), 25; Sözüer, 6.

¹⁶ İçel, 277; Sözüer, 7; Berrin Akbulut Bozdoğan, “Basın Suçu ve Ceza Sorumluluğu”, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 3 (Konya: 2000), 88; Erol Çetin, Basın Hukuku, 4. Baskı (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2008), 111; İhsan Baştürk, “Basın Kanunu'nda Kimlik Açıklama Yasağına Aykırılık Suçu” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 86 (Ankara: 2009), 127; Aydın, 25; Hüseyin Sarp Çalışlar, Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu, Yüksek Lisans Tezi (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007), 44.

adlandırılan¹⁷ bu suçların özelliği; sadece basının araç olarak kabul edilmesi ve başka bir şekilde gerçekleşecek aleniyetin bu suçların oluşumu bakımından yeterli olmamasıdır¹⁸.

Dar anlamda basılmış eserin içeriğine ilişkin suçlardan ilki Basın Kanunu'nun "*Cinsel saldırı, cinayet ve intihara özendirme*" başlıklı 20. maddesidir. Bu maddede; cinsel saldırı, cinayet ve intihar olayları hakkında, haber vermenin sınırlarını aşan ve okuyucuyu bu tür fiillere özendirebilecek nitelikte olan yazı ve resim yayımlayanların adli para cezasıyla cezalandırılacağı, bu cezanın bölgesel süreli yayınlarda ve yaygın süreli yayınlarda belirli bir sınıрын altında olamayacağı düzenlenmiştir. Bu başlık altında inceleyeceğimiz diğer suç tipi ise Basın Kanunu'nun "*Kimliğin açıklanmaması*" başlıklı 21. maddesidir. Zikredilen maddede; süreli yayınlarda yer alan, Türk Medeni Kanunu'na göre evlenmeleri yasaklanmış olan kişiler arasındaki cinsel ilişkiyle ilgili haberlerde bu kişilerin, Türk Ceza Kanunu'nda yer alan cinsel dokunulmazlığa karşı suçlara ilişkin haberlerde mağdurların ve tüm suçlar açısından onsekiz yaşından küçük olan suç faili veya mağdurlarının kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapanların adli para cezası ile cezalandırılacağı, bu cezanın bölgesel süreli yayınlarda ve yaygın süreli yayınlarda belirli bir sınıрын altında olamayacağı düzenlenmiştir¹⁹.

b. Basın Yoluyla İşlenen Suçlar

Basın yoluyla işlenen suçlar; başka herhangi bir yolla, her türlü araçla işlenmesi imkânı bulunan suçların, basılmış eserin araç olarak kullanılması suretiyle işlenmesi anlamına gelir²⁰. Bu suçlarda söz konusu olan basılmış eserin fiziki varlığının araç olarak kullanılması değil, basılmış eserin düşünsel içeriğinin araç olarak kullanılması suretiyle suçun işlenmesidir²¹. Bahse konu suçlar genellikle ceza kanunlarında yer alan suç tiplerinde fiilin basın yoluyla işlenmesinin nitelikli hal olarak düzenlendiği suçlardır²².

¹⁷ **Baştürk**, 127.

¹⁸ **İçel**, 277.

¹⁹ Basın Kanunu'nun 21. maddesinde düzenlenen dar anlamda basın suçuna ilişkin ayrıntılı bilgi için bakınız: **Baştürk**, 121-67.

²⁰ **Sözüer**, 9; **İçel**, 277; **Akbulut**, 88; **Baştürk**, 127; **Çetin**, 111; **Çalışlar**, 46.

²¹ **İçel**, 277.

²² **Sahir Erman**, "Basın Suçlarında Müeyyide", Ceza Adaletinde Reform İlkeleri Sempozyumu (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No:1730, Hukuk Fakültesi Yayınları No: 380, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Enstitüsü Yayın No: 15, 1972), 99; **Sözüer**, 9.

Türk Ceza Kanunu'nun 218. maddesinde yer alan, bu Kanun'un 213 ilâ 217. maddeleri arasında düzenlenen suçların basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, verilecek cezanın yarı oranına kadar artırılması yönündeki düzenleme; Türk Ceza Kanunu'nun 220. maddesinde yer alan, örgütün cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapma suçunun basın ve yayın yolu ile işlenmesi halinde, verilecek cezanın yarı oranında artırılması yönündeki düzenleme; Türk Ceza Kanunu'nun 318. maddesinde yer alan “*Halkı askerlikten soğutma*” suçunun basın ve yayın yolu ile işlenmesi halinde cezanın yarı oranında artırılma yönündeki düzenleme, basın yoluyla işlenen suçlara örnek olarak gösterilebilir.

2. Basın Düzenine Karşı Suçlar

Basın Kanunu'nda, basılmış eserin içeriği ile ilgili olmayan, Kanun'un basın faaliyetinin yürütülmesi konusunda koyduğu kurallara ve yüklediği yükümlülüklerle aykırı davranışlardan kaynaklanan, basının idari düzeninin sağlanması maksadına hizmet eden, çoğunlukla yayına bağlı olmaksızın gerçekleşen suçlar da yer almaktadır²³. Basının yayın öncesi, yayın sırasındaki ve yayından sonraki düzeninin korunması ile ilgili olan bu suçlar; “*basın düzenine karşı suçlar*” olarak adlandırılmaktadır²⁴. Örneğin; Basın Kanunu'na göre, beyanname vermeden süreli yayın faaliyetine başlama, gerçeğe aykırı beyanname verme ve Kanun'un aradığı şartları taşımayanların süreli yayın çıkarmaları, basının yayın öncesi düzenine karşı suçlardır. Basılmış eserin basıldığı yer ve tarih, basımcının ve varsa yayımcının adları, varsa ticarî unvanları ve işyeri adresleri gibi bilgileri içermesi yükümlülüğüne uyulmaması yayın sırasındaki düzene, basımcının, bastığı her türlü yayının imzalı iki nüshasını, dağıtım veya yayımın yapıldığı gün, mahallin Cumhuriyet Başsavcılığına teslim etmemesi de yayın sonrası düzene karşı suçlardır.

II. BASILMIŞ ESERİN İÇERİĞİNE İLİŞKİN SUÇLARIN UNSURLARI

Tüm suçların oluşması için maddi ve manevi unsurlar ile hukuka aykırılık unsurunun gerçekleşmesi gerekir. Bununla birlikte, basılmış eserin içeriğine ilişkin suçların oluşumu için suçun sayılan genel unsurlarının yanında, bu

²³ İçel, 278; Baştürk, 127; Çalışlar, 47.

²⁴ Akbulut, 89; Çetin, 111; İçel, 278; Sözüer, 10-2; Aydın, 28-30.

suçlara özgü bazı unsurların da somut olayda gerçekleşmesi gerekir. Sırasıyla basılmış eserin içeriğine ilişkin suçlara özgü bu unsurları inceleyelim.

A. Basılmış Eser Unsuru

Basılmış eserin içeriğine ilişkin suçların oluşması için, basılmış eserin varlığı zorunlu unsurdur. Basın Kanunu'nun 2. maddesinde “*basılmış eser*”: “*Yayımlanmak üzere her türlü basım araçları ile basılan veya diğer araçlarla çoğaltılan yazı, resim ve benzeri eserler ile haber ajansı yayınlarını ifade eder.*” şeklinde tanımlanmıştır. Kanun'daki bu tanımdan hareketle doktrinde, basılmış eserin mevcudiyeti için; objektif koşullar olarak, eserin düşünsel içeriği ile maddi varlığının bulunması ve sübjektif koşul olarak, eserin yayımlanmak üzere çoğaltılması gerektiği kabul edilmektedir²⁵.

Düşünsel içeriğe sahip olmadığı sürece, bir baskı Basın Kanunu anlamında basılmış eser sayılamaz²⁶. Ayrıca, bir baskının basılmış eser olarak kabul edilebilmesi için, ona bakan, okuyan ve dinleyen herkesin anlaması gerekli değildir; bazı kimselerin düşünsel içeriği anlayabilmeleri yeterlidir²⁷. Bununla birlikte, basılmış eserin düşünsel içeriğini bünyesinde barındıran maddi bir varlığının da bulunması, basılmış eserin diğer bir objektif koşuldur. Basılmış eserin varlığı için gereken objektif koşullardan sonuncusu, matbaacılıkta kullanılan her türlü basım araçları ile basılma veya diğer araçlarda çoğaltılmanın gerçekleşmiş olmasıdır²⁸. Matbaacılıkta kullanılan araçlarla baskı halinde bir nüsha basılmış olması dahi yeterlidir; ancak, başka yöntemlerin uygulanması durumunda fiilen çoğaltma şarttır²⁹. Basılmış eserin varlığı için aranan sübjektif koşul; basımın veya çoğaltmanın, saklanmak veya özel kütüphanede bulundurmamak gibi bir amaçla değil, yayımlanmak üzere yapılmasıdır³⁰.

B. Düşünsel İçerik Unsuru

Basın yoluyla işlenen suçların özel bir ceza sorumluluğu rejimine tabi tutulmalarının nedeni, basının kitleler üzerindeki etkinliğinin denetlenmesi olduğundan, basılmış eserin düşünsel nitelik gösteren içeriği, basın suçlarının

²⁵ İçel, 144-47; Dönmezer, 375-76; Sözüer, 13;

²⁶ Sözüer, 13.

²⁷ İçel, 144-45.

²⁸ Dönmezer, 375; İçel, 146; Sözüer, 13.

²⁹ İçel, 146.

³⁰ Çetin, 35; Aydın, 31.

unsurudur. Bir yazı veya resmin basılmış eserde yer alması basın yoluyla işlenen suçların oluşması açısından yeterli değildir; ayrıca bu yazı veya resmin düşünsel içeriğinin bulunması da zorunludur³¹.

Basın düzenine karşı suçlar, düşünsel içerik unsurunu taşımadıklarından, basın yoluyla işlenen suçların kapsamında değerlendirilmemektedir³². Başka bir deyişle, basılmış eserin düşünsel içeriğinin bulunması bu suçların oluşumu açısından önem arz etmemektedir. Bununla birlikte, basılmış eser düşünsel içerik taşımasına rağmen, fiilin suç sayılması ve cezalandırılmasının nedeni düşünsel içerik değilse, basılmış eserin içeriğine ilişkin suçtan bahsetmek mümkün değildir³³. Örneğin, Basın Kanunu'nun 24. maddesinde yer alan; “*Bir süreli yayında yayımlanmış haber, yazı ve resimleri kaynak göstermeksizin yeniden yayımlama*” suçunun oluşması için, bu haber, yazı veya resimlerinin düşünsel içeriğinin bulunup bulunmadığı önemli değildir.

C. Yayımlama Unsuru

Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 1. fıkrasında yer alan “*Basılmış eserler yoluyla işlenen suç yayım anında oluşur.*” ifadesinden de açıkça anlaşılacağı üzere, basın yoluyla işlenen suçun oluşması için basılmış eserin yayımlanması gerekir. Basın yoluyla işlenen suçlara diğer suçlardan ayrı bir sorumluluk sistemi uygulanmasının nedeni olan aleniyet, yayım yolu ile gerçekleşir³⁴.

5680 sayılı (eski) Basın Kanunu'nun 3. maddesinde “*Basılmış eserlerin herkesin görebileceği veya girebileceği yerlerde gösterilmesi veya asılması veya dağıtılması veya dinletilmesi veya satılması veya satışa arzı ‘neşir’ sayılır.*” düzenlemesine yer verilmek suretiyle, basılmış eserin kamuya sunulma yolları sayma suretiyle gösterilmişti. Ancak, 5187 sayılı (yeni) Basın Kanunu'nda, basılmış eserin kamuya sunulma şekillerinin tek tek sayılması halinde bazı kamuya sunma yöntemlerinin kapsam dışı bırakılması sakıncası gözetilerek, “*yayımlama*”: “*Basılmış eserin herhangi bir şekilde kamuya sunulmasını ifade eder.*” şeklinde tanımlanmıştır³⁵. Bu durumda, yayım; basılmış eserin dağıtılması, asılması, gösterilmesi veya dinletilmesi vb. yollarla kamuya sunulması durumunda gerçekleşecektir. Ancak, burada

³¹ İçel, 278-79; Sözüer, 14.

³² Aydın, 33.

³³ İçel, 279; Sözüer, 15.

³⁴ Dönmezer ve Bayraktar, 443; Dönmezer, 375.

³⁵ Aydın, 34.

dikkat edilmesi gereken husus; dinletilme de dahil basılmış eserin tüm kamuya sunma usullerinde aleniyet şartının da gerçekleşmiş olmasıdır. Zira, basılmış eserin özel ilişkiler içinde aleniyet koşulu sağlanmadan dinletilmesi durumunda, yayım koşulu gerçekleşmiş olmaz ve dolayısı ile basın yoluyla işlenen suç oluşmaz. Bununla birlikte, basılmış eserin yöneldiği okuyucu kitlesinin belirli olmaması ve muhatapların egemenlik alanına sokulması durumunda yayım gerçekleşmiş olur³⁶.

III. BASIN SUÇLARINDA CEZA SORUMLULUĞU

Basın suçlarında ceza sorumluluğuna ilişkin sistemleri ana hatları ile inceledikten sonra Ülkemizde basın hukukunda ceza sorumluluğunun tarihçesine değinip ardından mevcut durumu ele alacağız.

A. Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu Sistemleri

1. Genel Kurallara Göre Sorumluluk Sistemi

Bu sistem, basılmış eserin araç olarak kullanıldığı suçlar ile diğer suçlar arasında bir farkın bulunmadığı, bu nedenle basın suçları açısından diğer suçlardan farklı bir ceza sorumluluğu sistemi benimsenmesine gerek olmadığı düşüncesine dayanır³⁷. Basın suçlarından dolayı ceza sorumluluğunun tespitinde suça iştirake ilişkin genel hükümlerin uygulanması esastır. Basılmış eserin düşünsel içeriğini meydana getiren kişi olan eser sahibi, suçun doğrudan failidir. Suça konu eserin basım ve yayım faaliyetine katılan sorumlu yazı işleri müdürü, yayımcı, basımcı, süreli yayın sahibi gibi kişilerin suça iştirak iradesiyle hareket etmeleri durumunda, iştirak niteliğindeki fiillerinin nev'ine göre müşterek fail, azmettiren yahut yardım eden sıfatıyla cezai sorumluluklarına gidilmesi mümkün olabilir.

1848 yılında Bayern ve Lübeck gibi Almanya devletlerinde uygulanan bu sistem günümüzde İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanmaktadır³⁸. Bu sisteme getirilen en önemli eleştiri; eser sahibi tespit edilemeyen anonim nitelikteki eserlerde, sorumlu yazı işleri müdürünün kusursuzluğunu ispatlaması durumunda, basın suçlarının cezasız kalması sonucunu doğurmasıdır³⁹.

³⁶ İçel, 280-81.

³⁷ Özek, 55; Sözüer, 41; İçel, 283-84.

³⁸ Sözüer, 41.

³⁹ İçel, 284.

2. Özel Kurallara Göre Sorumluluk Sistemleri

a. Kanuni sorumluluk sistemi

Genel kurallara göre ceza sorumluluğu sisteminin tam tersi olan bu sistemde; yayının sorumlusu olarak gösterilen kişinin, basılmış eser yoluyla işlenen suçtan otomatik sorumluluğu kabul edilmekte, suça iştirak ettiği kanuni varsayımına dayanılarak kusuru olmasa dahi cezalandırılmaktadır⁴⁰. Basın suçundan dolayı eser sahibinin cezalandırılmış olup olmaması sorumlu müdürün cezalandırılması üzerinde etkili değildir. Sorumlu müdür olarak gösterilen kişinin yayımla hiç ilgisi bulunmasa veya konusu suç teşkil eden eserin yayımlanmasını önleme imkanına sahip bulunmasa dahi, bu kişi cezalandırılacaktır⁴¹. Fransız Basın Kanunları ile yaratılan bu sistem “kusursuz ceza olmaz” ilkesine aykırı olması ve dolayısı ile objektif sorumluluk doğurması nedeniyle eleştirilmiştir⁴².

b. Basamaklı sorumluluk sistemi

Kademeli veya sıralı sorumluluk sistemi olarak da isimlendirilen ve Belçika’da ortaya çıkan bu sistem, kanuni sorumluluk sisteminin yumuşatılmış şeklidir⁴³. Basamaklı sorumluluk sisteminde; sorumluluk açısından birinci basamakta genellikle eser sahibi bulunmakta ve bu kişinin cezalandırıldığı durumlarda genellikle bir sonraki basamakta bulunan yazı işleri müdürü cezalandırılmamakta, ancak eser sahibinin bulunmadığı durumlarda, Kanun’un bir sonraki basamakta gösterdiği kişi cezalandırılmaktadır. Kanuni sorumluluk sisteminde uygulanan derecede olmasa dahi bu sistemde de basın suçunun asıl faili olan eser sahibi bulunmadığında kusurlarının ve iştirak iradelerinin bulunup bulunmadığına bakılmaksızın diğer basamaktaki kişinin cezalandırılması “kusursuz ceza olmaz” ilkesine aykırılığı nedeniyle eleştirilmiştir⁴⁴.

Bu kapsamda, halen yürürlükte olan ve basın suçlarında basamaklı sorumluluk sistemini kabul eden 29.07.1881 tarihli Fransız Basın Özgürlüğü Kanunu’nda yer alan düzenlemelerden bahsetmekte fayda olduğunu

⁴⁰ Özek, 55; Sözüer, 42.

⁴¹ Özek, 55.

⁴² Fransa’da 18.04.1795, 09.06.1819 ve 18.07.1828 tarihli Kanunlar ile getirilen sorumluluk sistemlerinin eleştirisi için bakınız: İçel, 285.

⁴³ Sözüer, 43.

⁴⁴ İçel, 286.

değerlendiriyoruz⁴⁵. Fransız Basın Kanunu'nun 42. maddesine göre⁴⁶; basın yoluyla işlenen suçlardan dolayı birinci basamakta bulunan yazı işleri müdürleri veya yayımcılar sorumludur. Bunların yokluğunda ise ikinci basamakta olan yazarlar sorumlu tutulmaktadır. Yazarların yokluğunda üçüncü basamakta bulunan matbaacılar; bunların yokluğunda ise dördüncü basamakta olan satıcılar, dağıtıcılar ve afiş asanların ceza sorumluluğu gündeme gelmektedir. Bu düzenleme, basın suçlarında ceza sorumluluğunu suçun işlenmesinde üstlendikleri role göre değil, bundan bağımsız olarak bir üst basamaktakinin cezalandırılmamasına bağlı kılması nedeniyle eleştirilmiştir⁴⁷.

c. Taksirden doğan sorumluluk sistemi

İlk kez 1851 tarihli Prusya Basın Kanunu'nda uygulanan bu sistemde; süreli yayınlarda sorumlu yazı işleri müdürü, süresiz yayınlarda ise yayımcı, kanunların kendilerine yüklediği yayım faaliyetini denetleme ve eseri suç unsurlarından ayıklama görevlerini yerine getirirken, taksirle hareket etmeleri, bir başka deyişle gerekli dikkat ve özeni göstermemeleri nedeniyle, işlenen basın suçundan dolayı, esas suçun cezasından daha hafif bir ceza ile cezalandırılmaktadır⁴⁸.

3. Karma Sorumluluk Sistemleri

a. Genel sorumluluk - kanuni sorumluluk karması sistem

Bu sistemde, sorumluluk ceza kanunlarının iştirake ilişkin genel hükümlerine göre belirlenmekle birlikte, buna bir istisna getirilmiş ve süreli

⁴⁵ 1881 tarihli Fransız Basın Özgürlüğü Kanunu hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: **Joseph Roux**, *La Loi Du 29 Juillet 1881 Et Les Délits De Presse* (Paris: Amand Giard Libraire, 1882), 1-215; **Phocion Christidi**, *Régime De la Presse En France* (Cenevre: Imprimerie Aubert, 1895), 1-235; **M. Georges Barbier**, *Code Expliqué De La Presse Traité Générale De La Police De La Presse et Des Délits De Publication*, Cilt: 2 (Paris: Marchal et Billard Libraires De La Cour De Cassation, 1887), 1-548.

⁴⁶ "Basın yoluyla işlenen suçların asıl failleri aşağıdaki sırayla sorumlu olacaklardır:

1. Meslekleri veya adları ne olursa olsun yazı işleri müdürleri veya yayımcılar ile 6 ncı maddenin ikinci fıkrasında öngörülen hallerde yayının yardımcı yönetmenleri;
 2. Yokluklarında yazarlar;
 3. Yazarların bulunmadığı durumlarda, matbaacılar;
 4. Matbaacının yokluğunda satıcılar, dağıtıcılar ve afiş asanlar." <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGITEXT/000006070722/> (E.T. 11.10.2021)
- Bu madde ile ilgili açıklamalar için bakınız: **Roux**, 170 vd.; **Barbier**, 319 vd.; **Christidi**, 109 vd..

⁴⁷ **Christidi**, 110.

⁴⁸ **Sözuer**, 44; **İçel**, 286; **Aydın**, 70-1.

yayınlarda yazı işleri müdürü basın yoluyla işlenen suçtan sorumlu tutulmuştur. Yazı işleri müdürünün bu sorumluluktan kurtulması için somut olayda sorumluluğu kaldıracak özel koşulların mevcut olması gerekir. Bu durumda, esas suçtan sorumlu tutulamayacak olan yazı işleri müdürü dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranışından dolayı daha hafif bir ceza ile cezalandırılacaktır. Alman İmparatorluk Basın Kanunu'nun 20. ve 21. paragraflarında yer alan bu sistem, daha sonra Alman Federe Devletlerinin Basın Kanunları tarafından kaldırılarak “*genel sorumluluk-taksir sorumluluğu karması sisteme*” geçilmiştir⁴⁹.

b. Genel sorumluluk - taksir sorumluluğu karması sistem

Almanya ve Avusturya'da uygulanan bu sistemde; basın suçlarında faillerin sorumluluğu ceza kanunlarının iştirake ilişkin hükümleri çerçevesinde belirlenmekte, suça iştirak eden herkes genel hükümlere göre cezalandırılmaktadır. Süreli yayınlarda yazı işleri müdürü, süresiz yayınlarda ise yayımcı, kanunların kendilerine yüklediği görevleri yaparken, taksirle hareket etmeleri nedeniyle cezalandırılmaktadır. Bu kişilerin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranışları nedeniyle cezalandırılmaları, esas suçun faili olmamaları ve bu suça hangi sıfatla olursa olsun iştirak etmemelerine bağlıdır⁵⁰.

B. Türk Basın Hukukunda Ceza Sorumluluğu

1. 5680 sayılı (Eski) Basın Kanunu Döneminde Basılmış Eserin İçeriğine İlişkin Suçlarda Ceza Sorumluluğu

Süreli yayınlar yoluyla işlenen suçlardan doğacak sorumluluk için özel bir sorumluluk sistemi getiren, süresiz yayınlarda ceza sorumluluğu için genel hükümlerin uygulanacağını kabul eden 1931 tarihli Matbuat Kanunu, çok partili siyasi hayata geçilmesinin ardından oluşan demokrasi rüzgarının etkisiyle, 15.07.1950 tarihinde kabul edilen 5680 sayılı Basın Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. 5680 sayılı Kanun, mesleki komisyonlar tarafından hazırlanan tekliflerin ışığında basın özgürlüğünü -döneminin şartları açısından değerlendirildiğinde- çağdaş bir bakış açısıyla sağlamaya çalışan bir anlayışın ürünüdür⁵¹. 5680 sayılı Kanun 2004 yılında 5187 sayılı Basın

⁴⁹ İÇEL, 286.

⁵⁰ İÇEL, 287; SÖZÜER, 45-6; AYDIN, 72-3.

⁵¹ AYDIN, 77-8.

Kanunu ile yürürlükten kaldırılıncaya kadar uygulandığı 54 yıllık dönemde çeşitli tarihlerde 14 kez değişikliğe uğramıştır.

Basın yoluyla işlenen suçlarda ceza sorumluluğu 5680 sayılı Basın Kanunu'nun 16. maddesinde düzenlenmiştir⁵². Bu maddede ilk değişiklik 07.06.1956 tarihinde kabul edilen 6733 sayılı Kanunla yapılmıştır. Bu değişiklikte; basın yoluyla işlenen suçlarda diğer sorumlularla birlikte, suç teşkil eden haber, havadis ve vesikaları verenler de sorumlu tutulacaklar kapsamına alınmış⁵³, anonimlik hakkı kaldırılmış⁵⁴, yazı işleri müdürlerinin

⁵² 5680 sayılı Basın Kanunu'nun 16. maddesinin ilk hali şu şekildedir: “*Basın yoluyla işlenen suçlardan dolayı ceza sorumluluğu:*

1. *Mevkutelere işlenen suçlarda, suçu vücuda getiren yazıyı yazan veya resmi yapan kimse ile beraber bu mevkutenin mesul müdürüne terettüp eder;*
2. *Mevkutelere müstear adla veya imzasız yahut remizli imza ile neşredilen yazı veya resim sahiplerinin adlarını mesul müdür bildirmeye mecbur değildir. Ancak, suç teşkil eden yazı veya resim Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının birinci babının birinci faslında yazılı cürümlere taallük ediyorsa mesul müdür bunların sahiplerinin sarîh hüviyetlerini istek tarihinden itibaren 24 saat içinde Cumhuriyet savcısına bildirmeğe mecburdur;*
3. *Mesul müdür suç teşkil eden haber, vesika veya yazıyı bu mahiyetini bilmeden neşretmiş ise bunların sorumluluğu yalnız haber, beyan, vesikayı verene veya yazıyı yazana aittir; Mesul müdür mevkutenin sahibi tarafından rızası hilâfına neşredilen yazı ve resimlerden mesul değildir. Bu takdirde ceza sorumluluğu yazı ve resimleri neşrettirene aittir;*
4. *Mevkute tarifine girmiyen basılmış eserlerle işlenen suçlarda ceza sorumluluğu suç teşkil eden eserin müellif, muharrir, mütercim veya tersim edenine, fail belli olmadığı veya bu kimse aleyhinde Türk mahkemelerinde dava açılmadığı veya kendisinin malumatı veya muvafakati dışında neşrolunduğu hallerde naşire ve naşir de belli olmazsa tâbîe, bu da bilinmediği takdirde bilerek satana, dağıtana aittir.”*

⁵³ Kanun değişikliğinin Hükümet gerekçesi şu şekildedir: “*Madde 16 : Basın yoluyla işlenen suçlardan doğan cezai sorumluluğun kimlere raci olacağını gösteren bu maddenin 1 No. lu bendine göre, sorumluluk, suçu vücuda getiren yazıyı yazan veya resmi yapan ile mevkutenin mesul müdürüne terettübetmektedir.*

Halbuki, basın yoluyla işlenebilecek suçlar, yalnız yazıyı yazmak veya resmi yaptıktan ibaret olmayıp haber, havadis veya vesikalarla da vücuda gelebileceğine göre maddenin suç unsurlarına haber, havadis veya vesika verenlerin de ithali, maddenin sevk sebebine ve bir kısım suçların maddenin ihtiva ettiği hükümlerin dışında kalmamasına yardım edeceği için, lüzumlu görülmüş ve birinci bent bu mülâhaza ile değiştirilmiştir.” : TBMM Zabıt Ceridesi, 06.06.1956 tarih, Devre: X, Cilt: 12, İçtima: 2, S. Sayısı: 191, 160, (<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d10/c012/tbmm10012073.pdf>) (E.T. 11.10.2021)

⁵⁴ Kanun değişikliğinin Hükümet gerekçesi şu şekildedir: “*...maddenin 2 No. lu bendinde yapılan değişiklikle de mesul müdüre, mevkutelere müstear ad ile veya imzasız veyahut remizli imza veya her hangi bir işaret ile neşredilen yazı, resim, haber, havadis veya vesika sahiplerinin sarîh hüviyetlerini muayyen müddet zarfında C. Müddeiumumisine bildirmek mecburiyeti tahmil edilmiş ve bununla, birinci plânda mesul olmaları lâzımgelenlerin de sorumluluklarını sağlamak gayesi takibolunmuştur” : TBMM Zabıt Ceridesi, 6.6.1956 tarih,*

sorumluluktan kurtulma imkânı tamamen ortadan kaldırılarak objektif sorumluluk getirilmiş⁵⁵ ve süreli yayın sahiplerinin de basın suçlarından sorumlu tutulmaları esası⁵⁶ kabul edilmiştir. Bu değişiklikler; basın özgürlüğünü sınırlandırması, basın suçlarında objektif sorumluluğa neden olacak şekilde sorumluluk sınırını genişletmesi ve dolayısı ile kusura dayalı sorumluluk kuralının dışına çıkması nedeniyle eleştirilmiştir⁵⁷. Ancak, 29 Kasım 1960'ta kabul edilen ve 5 Aralık 1960'ta Resmî Gazete'de yayımlanan 143 sayılı Kanunla, Basın Kanunu'nun 16. maddesi eski şekline döndürülmüştür.

1979 yılında 2231 sayılı Kanun'la Basın Kanunu'nun 16. maddesi bir kez daha değiştirilmiştir. Yapılan bu değişiklikte; sorumlu yazı işleri müdürleri için verilen hapis cezalarının para cezasına çevrilmesi ve bunlar hakkında emniyet gözetimi altında bulundurma cezasının uygulanmaması öngörülmüştür. Bu değişiklik sonucunda, diğer kişilerle birlikte basın yoluyla işlenen suçtan sorumlu tutulan yazı işleri müdürleri açısından verilecek ceza yönünden fark yaratılmış ve işlenen suçun cezası ne olursa olsun sorumlu yazı işleri müdürlerine ancak para cezası uygulanabileceği düzenlenmiştir. Süreli yayınlarda sorumlu yazı işleri müdürleri açısından bu değişiklik yapılırken, süresiz yayınlarda benzer bir işi yapan naşirler (yayımcılar) hakkında böyle

Devre: X, Cilt: 12, İçtima: 2, S. Sayısı: 191, 160, (<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d10/c012/tbmm10012073.pdf>) (E.T. 11.10.2021)

⁵⁵ Kanun değişikliğinin Hükümet gerekçesi şu şekildedir: “...Gazetenin muhteva bakımından idaresini fiilen elinde tutan ve neşriyattan mütevellit mesuliyeti deruhde etmiş bulunan mesul müdürün bu vazifeyi takabbül etmiş olmasıyla suç teşkil eden yazı ve saireden dolayı terettübedecek cezai mesuliyeti de aynı zamanda kabul etmiş olacağı cihetle, mesul müdürün mesuliyetini bâzı kayıt ve şartlara tâbi tutan mezkûr 16 nci maddenin 3 ncü bendi ile son fıkrası tayyedilmiştir.” : TBMM Zabıt Ceridesi, 06.06.1956 tarih, Devre: X, Cilt: 12, İçtima: 2, S. Sayısı: 191, 160, (<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d10/c012/tbmm10012073.pdf>) (E.T. 11.10.2021)

⁵⁶ Muvakkat Encümen tarafından Kanun'un 16. maddesi 1. bendine yapılan ilave ile “mevkute sahibini” de sorumlu durumuna getiren bu Kanun değişikliğinin gerekçesi şu şekildedir: “...Fihakika hükümetin esbabı mucibesinde de aynen belirtildiği veçhile: «Neşir yolu ile işlenen suçlarda iştirakleri bulunduğu şüphe edilemeyen ve mevkutenin idaresinde bilfiil hâkim olan mevkute sahiplerinin mesuliyet çerçevesi haricinde bırakılmaları hakkaniyetle kabili telif görülmediği gibi, bu nevi suçların önlenmesinde de âmil olacakları tabii görüldüğünden 7 nci maddeye göre beyannamede mevkutenin sahibi olarak gösterilecek şahsın dahi mesuliyete iştiraki bu suretle temin olunmuştur.” : TBMM Zabıt Ceridesi, 6.6.1956 tarih, Devre: X, Cilt: 12, İçtima: 2, S. Sayısı: 191, 164, (<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d10/c012/tbmm10012073.pdf>) (E.T. 11.10.2021)

⁵⁷ Özek, 133-34; İçel, 288-89.

bir değişiklik yapılmamış ve bu kişiler hakkında basın yoluyla işlenen suçlardan dolayı hürriyet bağlayıcı ceza verilebilmesi imkânı Kanun'da muhafaza edilmiştir. Bununla birlikte, 2231 sayılı Kanun, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 2. Kitabının 1. Babının 1. Faslında yer alan “Devlete karşı suçlar” yönünden anonimlik hakkına getirilen sınırlandırmayı kaldırmış ve bu durumda sorumluluğun suç unsuru eseri yayımlayan sorumlu müdüre ait olacağını düzenlemiştir. 2231 sayılı Kanunla yapılan diğer bir değişiklik, süresiz yayınlarda ceza sorumluluğuna ilişkin düzenlemede satan ve dağıtan ile ilgili “bilerek” ibaresinin madde metninden çıkarılması olmuştur⁵⁸.

5680 sayılı Basın Kanunu'nun 16. maddesi 10.11.1983 tarihli ve 2950 sayılı Kanunla değiştirilmiş, 11.05.1988 tarih ve 3445 sayılı Kanun'la maddeye son fıkra eklenmiş ve son olarak 11.05.2002 tarihli ve 4756 sayılı Kanun'la maddenin 1. bendi değiştirilmiştir.

26.06.2004 tarihinde 5187 sayılı Basın Kanunu'nun Resmî Gazete'de yayımlanması ile yürürlükten kalkan 5680 sayılı Basın Kanunu'nun 16. maddesinin yukarıda sayılan değişiklikler neticesindeki son haline göre;

“Sürelî yayınlarla işlenen suçlarda sorumluluk, suçu meydana getiren yazıyı veya haberi yazan veya resmi veya karikatürü yapan kimse ile beraber bu sürelî yayının ilgili sorumlu müdürüne; ‘Cevap ve düzeltme hakkının düzenlendiği’ 19. maddeye aykırı hareket edilmesi halinde ise sözü edilen kişilerle birlikte sürelî yayının sahibi olan gerçek kişiye ve sürelî yayın sahibi olan anonim şirketlerde yönetim kurulu başkanı ile diğer şirket ve tüzel kişilere ait sürelî yayınlarda tüzel kişiliğin en üst yöneticisine aittir. Ancak, sorumlu müdürler için verilen hürriyeti bağlayıcı cezalar, sürelerine bakılmaksızın para cezasına çevrilerek hükmolunur ve bu cezalar ertelenemez.

Sorumlu müdür, sürelî yayınlarda takma adla veya imzasız veya temsili imza ile yayınlanan yazı veya haber veya resim veya karikatür sahiplerinin adlarını bildirmek zorunda değildir. Sahibi belli olmayan veya sorumlu müdür tarafından en geç mahkemece yapılacak birinci sorgusu sırasında sahibi doğru şekilde açıklanmayan yazı veya haber veya resim veya karikatürden dolayı sorumluluk, birinci bent hükmüne bakılmaksızın, suçu vücuda getiren yazıyı veya haberi yazan veya resmi veya karikatürü yapan kimse gibi, sorumlu müdüre aittir.

⁵⁸ Sözüer, 64.

Sorumlu müdür süreli yayının sahibi tarafından, rızasına aykırı olarak yayınlanan yazı veya haber veya resim veya karikatürden sorumlu değildir. Bu takdirde sorumlu müdür hakkındaki ceza sorumluluğu, yazı veya haber veya resim veya karikatürü yayınlatacağına aittir.

Süreli yayın tanımına girmeyen basılmış eserlerle işlenen suçlarda ceza sorumluluğu suçu oluşturan eserin yazarı, çevireni veya çizeni ile birlikte yayınlatacağına aittir. Ancak, yayınlatacağı için verilen hürriyeti bağlayıcı cezalar sürelerine bakılmaksızın para cezasına çevrilerek hükmolunur. Para cezasının hesabında 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 4. maddesinin birinci bendinde belirtilen miktarın aşağı haddi esas alınır. Yayınlatacağı için emniyet gözetimi altında bulundurma cezası verilmez.

Süreli yayın tanımına girmeyen basılı eserin sahibinin belli olmaması halinde sorumluluk yayınlatacağına aittir. Eser; yazarı, çevireni ve çizeninin bilgi ve izni dışında yayımlandığı takdirde sadece yayınlatacağı, eseri vücuda getiren gibi sorumlu olur.

Yukarıda yazılı kişiler belli olmadığı veya bu kimseler aleyhine Türk Mahkemelerinde dava açılmadığı takdirde sorumluluk, basana, basan da belli olmadığı takdirde satan ve dağıtana aittir.

Sahibinin rızası olmadıkça Türkiye'de yayımlanan yayınlardan aynen yapılacak alıntılarda sorumluluk, alıntı yapana aittir.

Basın Kanunu ile diğer kanunların basılı eserin sahip veya yayınlatacağını cezai veya hukuki bakımından sorumlu kıldığı hallerde, sahip veya yayınlatacağı tüzelkişi ise, temsilen bir gerçek kişi gösterilmiş olsa bile sorumluluk tüzelkişiye aittir.”

5680 sayılı Basın Kanunu'nun 16. maddesi, basın yoluyla işlenen suçlarda ceza sorumluluğunda, sorumlu müdür açısından verilecek cezanın para cezasına çevrilmesi zorunluluğu ve bunlar hakkında “emniyet gözetimi altında bulundurma cezası”⁵⁹ nın uygulanmaması gibi ayrıık hükümler

⁵⁹ “Emniyet gözetimi altında bulundurma cezası” mülga 765 sayılı TCK'nın 28. maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir: “Kanun hangi ahvalde mahkemece verilen cezaya ferî olarak emniyeti umumiyeye idaresinin nezareti mahsusası altında bulundurulmak cezasını ilave etmek iktiza edeceğini tayin eder. Kanunda yazılı ahvalin maadasında bu nezaret bir seneden eksik ve üç seneden fazla olamaz. Nezaret altında bulunan mahkum 42 nci maddede tayin edilen gündün itibaren on beş gün zarfında hangi mahalde ikamet etmek istediğini salahiyyatlar makama bildirmeğe mecburdur. Bundan başka kanuna tevfiқан kendisine verilecek tenbih ve ihtarlar dairesinde hareketle mükelleftir. Aynı makam mahkumun

içermekle birlikte, yukarıda sayılan özel sorumluluk sistemlerinden “*kanuni sorumluluk sistemini*” benimsendiği görülmektedir. Bu maddede yer alan basın yoluyla işlenen suçlarda ceza sorumluluğu düzenlemesinin, 1961 Anayasası’nın 33. ve 1982 Anayasa’nın 38. maddelerinde yer alan “*ceza sorumluluğunun şahsiliği*” ilkesine aykırı olduğunu ve başkasının işlediği suçtan sorumluluk sonucunu doğuracağını değerlendiriyoruz. Asıl inceleme konumuz halen yürürlükte olan 5187 sayılı Basın Kanunu’nun basın yoluyla işlenen suçlarda getirdiği ceza sorumluluk sistemi olduğundan, 5680 sayılı mülga Basın Kanunu dönemindeki durum ile ilgili olarak bu açıklamaları yapmakla yetineceğiz.

2. 5187 sayılı (Yeni) Basın Kanunu’na Göre Basılmış Eserin İçeriğine İlişkin Suçlarda Ceza sorumluluğu

Basın düzenine karşı suçlar ceza sorumluluğu açısından diğer suçlardan farklı bir özellik içermediğinden, bu suçlardan sorumluluk inceleme konumuzun kapsamı dışında bırakılmıştır. Bununla birlikte, dar anlamda basın suçları ile basın yoluyla işlenen suçlar, Basın Kanunu’nda “*basılmış eser yoluyla işlenen suçlar*” şeklinde ifade edilip, diğer suçlardan ayrı bir sorumluluk sistemine tabi tutulduğundan, bu nitelikteki suçlardan ceza sorumluluğu çalışma konumuz kapsamında incelenmiştir.

Basılmış eserler yoluyla işlenen suçlardan ceza sorumluluğunun özel bir sorumluluk sistemine tabi tutulması doktrinde farklı görüşlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Bu görüşlerden ilkinde göre⁶⁰; basılmış eser, eser sahibi, sorumlu yazı işleri müdürü, yayımcı, basımcı gibi pek çok kişinin kolektif çalışması sonucunda meydana getirilmektedir. Basın yoluyla işlenen suçlarda genel iştirak hükümlerini uygulamak yeterli olmayacağından ve uygulamada çeşitli zorluklara neden olacağından, bu suçlarda özel bir sorumluluk sistemine ihtiyaç vardır. Ayrıca, basın özgürlüğünün sağlanması açısından da genel iştirak hükümlerinden uzaklaşmak ve bu suretle basın suçlarından sorumlu kişilerin sayısının sınırlandırılması gerekir. Diğer görüşe göre ise⁶¹; kolektif bir faaliyetin ürünü olan basılmış eser yoluyla işlenen suçlarda özel

nezarete tabi olduğu müddet zarfında muayyen bazı yerlerde ikametini men edebilir. Ağır hapis cezasına mahkumiyet halinde mahkeme mahkumun cezayı ferî olarak bu nezaret altında bulunmasına karar verebilir. Bu halde mahkuma tahmil olunacak mecburiyetlerin müddet ve mahiyeti tahdiden tayin olunur.”

⁶⁰ Dönmezer, 378.

⁶¹ Özek, 21; Muharrem Özen, “Türkiye Cumhuriyeti’nde ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Süreli ve Süresiz Yayınlarda Ceza Sorumluluğu”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 50, Sayı: 3 (Ankara: 2001), 57.

sorumluluk sistemi, genel iştirak hükümlerini bertaraf etmek suretiyle sorumluluğu sınırlamak için değil, aksine genel iştirak hükümlerinin uygulanamadığı, örneğin, iştirak iradesinin bulunmadığı veya şeriklerin saptanamadığı durumlarda işlenen suçun cezasız kalmaması amacıyla getirilmiş, sorumluluk alanını genişleten hükümlerdir.

Yargıtay 19. Ceza Dairesi'nin bir kararında⁶² basılmış eserin içeriğine ilişkin suçlarda ceza sorumluluğuna ilişkin olarak; *basın ceza hukukunun en belirleyici yönünün, basın suçlarından doğan ceza sorumluluğu ve bu sorumluluğun düzenleniş biçimi olduğu, basın suçunun faillerinin TCK'daki genel iştirake ilişkin hükümlere göre saptanmasının zorluğu nedeniyle, eser sahibi dışında basın suçunu oluşturan yayının sorumlularının önceden saptanması suretiyle değişik bir sorumluluk sisteminin düzenlendiği* ifade edilmiştir.

Yargıtay 16. Ceza Dairesi'nin bir kararında⁶³ ise; *basın suçlarında sorumluluğu belirlemek için Türk Ceza Kanununun iştirak ile ilgili 37-39.maddeleri yeterli olmadığından Basın Kanunu'nun 11. maddesinde basın*

⁶² “*Basın ceza hukukunun en belirleyici yönünü ise, basın suçlarından doğan ceza sorumluluğu ve bu sorumluluğun düzenleniş biçimi oluşturmaktadır. Gerçekten de basın suçunun faillerinin TCK'daki genel iştirake ilişkin hükümlere göre saptanmasının zorluğu, kanunları, eser sahibi dışında basın suçunu oluşturan yayının sorumlularını önceden saptamaya yöneltmiş ve bu saptayış biçimi değişik bir sorumluluk sistemi olarak ortaya çıkmıştır. Basın suçlarında sorumluluk unsuru ayrı bir öneme sahip olup, ülkemizde de gerek 5680 sayılı Kanun döneminde gerek yürürlükteki 5187 sayılı Kanun döneminde, basın kanunlarının en çok eleştiriye hedef olan ve değişikliğe tabi tutulan hükümlerinin, hep sorumluluğa ilişkin hükümler olduğu da unutulmamalıdır.*” Y. 19. CD, E. 2016/13439, K. 2017/2910, 30.03.2017, (<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T. 03.01.2021); aynı yöndeki bir başka karar için bakınız: Y. 19. CD, E. 2016/9240, K. 2018/8573, 12.07.2018, (<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T. 03.01.2021)

⁶³ “*Basın suçu, değişik kişilerin ortak, birlikte (kollektif) ve aynı amaca yönelmiş fiillerinin sonucunda meydana geldiğinden ceza hukuku kurallarından ayrı kuralların varlığına ihtiyaç duyulmuştur. Bu suçlarda esas bu suçun oluşmasına çok sayıda kişinin katılmasıdır. Bu nedendir ki, basın suçlarında sorumluluğu belirlemek için Ceza Kanununun iştirak ile ilgili 37-39.maddeleri yeterli olmadığından Basın Kanunu özel bir sorumluluk sistemi öngörmüştür. Kanun 11. maddesinde, basın yolu ile işlenen suçlardan dolayı ceza sorumluluğu esaslarını basılmış eserleri, süreli ve süreli olmayan yayınlar olmak üzere ikiye ayırmak suretiyle düzenlemiş bulunmaktadır.*” Y. 16. CD, E. 2016/6690, K. 2018/604, 08.03.2018, (<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T. 03.01.2021); aynı yönde bir başka karar için bakınız: Y. 16. CD, 12.9.2019 tarih, E. 2019/7004, K. 2019/5220 sayılı karar (<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T. 03.01.2021)

yoluyla işlenen suçlardan dolayı özel bir sorumluluk sistemi öngörüldüğü dile getirilmiştir.

Bu genel açıklamalardan sonra, süreli ve süresiz yayınlar yoluyla işlenen suçlarda ceza sorumluluğunu sırasıyla inceleyerek, her bir başlık altında Basın Kanunu'nun öngördüğü sorumluluk sistemine ilişkin görüşlerimizi belirteceğiz.

aa. Süreli yayınlar yoluyla işlenen suçlarda ceza sorumluluğu

5187 sayılı Basın Kanunu'nun 2. maddesinde "süreli yayın": "Belli aralıklarla yayımlanan gazete, dergi gibi basılmış eserler ile haber ajansları yayınlarını...ifade eder." şeklinde tarif edilmiştir. Süreli yayınlar yoluyla işlenen suçlarda ceza sorumluluğuna ilişkin özel düzenleme 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 2. ve 3. fıkralarında yer almaktadır. Bu düzenlemeye göre; süreli yayınlar yoluyla işlenen suçlardan kural olarak eser sahibi sorumlu olmakla birlikte, eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında bulunması nedeniyle Türkiye'de yargılanamaması veya verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkûm olduğu cezaya etki etmemesi hallerinde, sorumlu müdür ve yayın yönetmeni, genel yayın yönetmeni, editör, basın danışmanı gibi sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili sorumlu olacaktır. Ancak bu eserin sorumlu müdürün ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin karşı çıkmasına rağmen yayımlanması halinde, bundan doğan sorumluluk yayımlatana aittir.

Kanun'un 11. maddesinin gerekçesinde⁶⁴ bu düzenlemelerin amacı şu şekilde ifade edilmiştir: "Maddede ayrıca süreli ve süresiz yayınlar yoluyla işlenen suçlardan sorumlu olacak kişiler belirlenirken, 5680 sayılı Kanundan farklı şekilde, başkasının fiilinden sorumluluk ve objektif sorumluluk hallerine yer vermemek veya bu tür sorumluluk hallerini en aza indirmek amacıyla, esas itibarıyla eser sahibi sorumlu tutulmuş; ancak eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında bulunması nedeniyle Türk mahkemelerinde yargılanamaması veya eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkum olduğu cezaya etki etmemesi nedeniyle eser sahibinin cezalandırılmasının etkisiz kalması hallerinde süreli yayınlarda sorumlu müdür veya yardımcısı, süresiz yayınlarda yayımcı ve yayımcının bilinmemesi veya basım sırasında yurt dışında bulunması ve Türk mahkemelerinde yargılanamaması hallerinde de

⁶⁴ <https://legalbank.net/belge/madde-11/2649194> (E.T. 16.01.2021)

basımcı sorumlu tutulmuştur. Basılmış eserler yoluyla işlenen suçlarda satanın ve dağıtanın sorumluluğuna gidilmemiştir.”

Bu düzenlemelerde dikkat çeken ilk husus; önceki Basın Kanunu'nda özel sorumluluk sistemlerinden “*kanuni sorumluluk sistemi*” tercih edilmiş iken, yeni Basın Kanunu'nda “*basamaklı sorumluluk sisteminin*” tercih edilmiş olmasıdır. Basılmış eserin düşünsel içeriğini oluşturan yazıyı veya resmi fikren meydana getiren ya da eserin yayına hazırlanması için gerekli fikri malzemeyi sağlayan kişi olarak tarif edebileceğimiz eser sahibinin basın yoluyla işlenen suçtan sorumlu tutulması ceza sorumluluğunun genel kurallarına uygundur. Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 2. fıkrasında yer alan söz konusu düzenleme mevcut olmasaydı dahi Türk Ceza Kanunu'nun genel hükümlerine göre basın yoluyla işlenen suçtan eseri ortaya koyan kişinin fail olarak sorumlu tutulması gerekecekti⁶⁵. Ancak, Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 2. fıkrası ceza sorumluluğu açısından Türk Ceza Kanunu'nun genel hükümlerinden tamamen ayırık, objektif sorumluluk sonucunu doğuracak bir düzenleme içermektedir. Bu düzenlemeye göre, sorumluluk açısından birinci basamakta yer alan eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında bulunması nedeniyle Türkiye'de yargılanamaması veya verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkûm olduğu cezaya etki etmemesi hallerinde, ikinci basamakta bulunan sorumlu müdür ve yayım yönetmeni, genel yayım yönetmeni, editör, basın danışmanı gibi sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili basın yoluyla işlenen suçtan sorumlu olacaktır. Suça konu eser, sorumlu müdürün ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin karşı çıkmasına rağmen yayımlanmış ise, ancak bu durumda sorumlu müdür ve onun bağlı olduğu yetkili ceza sorumluluğundan kurtulabilecek ve sorumluluk üçüncü basamakta bulunan yayımlatana ait olacaktır.

Bu noktada süreli yayınlar yoluyla işlenen suçlarda ceza sorumluluğunu iki ihtimal üzerinden değerlendirmekte fayda vardır. Bunlardan birincisi iştirak halinde işlenen suçlarda ceza sorumluluğu, diğeri ise iştirak iradesi olmaksızın işlenen suçlarda ceza sorumluluğudur.

aaa. İştirak halinde işlenen suçlarda ceza sorumluluğu

Bir kişi tarafından işlenebilen bir suç, birden fazla kişinin iş birliği yaparak işlemesi halinde, iştirakin varlığından söz edilir ve bu şekilde işlenen

⁶⁵ İçel, 291-92.

suçlar, iştirak halinde işlenen suçlar olarak adlandırılır⁶⁶. Eser sahibi, sorumlu yazı işleri müdürü, yayımcı, basımcı gibi pek çok kişinin kolektif çalışması sonucunda meydana getirilen basılmış eserin araç olarak kullanılması suretiyle işlenen suçlarda, yayım faaliyetine katılanların basın yoluyla işlenen suçu iştirak halinde işlemeleri mümkündür.

Türk Ceza Kanunu'nda kasten işlenen suçlar bakımından 37 ilâ 39. maddeler arasında faillik ve şeriklik ayrımı yapılmış, bu kapsamda; suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her birinin, fail olarak sorumlu olacağı, suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişinin de fail olarak sorumlu tutulacağı, başkasını suç işlemeye azmettiren kişinin işlenen suçun cezası ile cezalandırılacağı, suç işlemeye teşvik etmek veya suç işleme kararını kuvvetlendirmek veya fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vaat etmek, suçun nasıl işleneceği hususunda yol göstermek veya fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlamak, suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak suretiyle suçun işlenmesine yardım eden kişinin de cezalandırılacağı düzenlenmiştir. Faillik için suçun kanuni tanımında gösterilen haksızlığın gerçekleştirilmesi zorunludur. Suçun kanuni tanımındaki haksızlığı gerçekleştirmemekle birlikte, suçun işlenişine katkısı olan suç ortakları ise, azmettiren ve yardım eden olarak iki farklı şekilde tezahür eden şerik sıfatı ile nitelendirilmektedirler⁶⁷. Kural olarak herkes kendi işlediği fiilden sorumlu olmakla birlikte, şerikler başkasının gerçekleştirdiği fiile yaptıkları katkı nedeniyle sorumlu tutulurlar⁶⁸. Şeriklerin bir başkasının işlediği haksızlıktan sorumlu tutulması; suçun konusu ile bağlantıları olmadan sadece fail ile bağlantılarının olması ve Türk Ceza Kanunu'nun 40. maddesinde düzenlenen "*bağlılık kuralı*" ile mümkündür⁶⁹.

Şayet, eser sahibi, sorumlu müdür, yayın yönetmeni, genel yayın yönetmeni, editör, basın danışmanı gibi sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili, iştirak iradelerini ortaya koyarak basılmış eseri araç olarak kullanmak suretiyle bir suç işlemişlerse, fiillerinin niteliğine göre Türk Ceza Kanunu'nun

⁶⁶ **Dönmezer ve Erman**, 446; **Timur Demirbaş**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2019), 499; **Akbulut**, 667.

⁶⁷ **İzzet Özgenç**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16. Baskı (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2020), 539.

⁶⁸ **Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız**, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler, 10. Baskı (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2019), 509.

⁶⁹ **Mahmut Koca ve İlhan Üzülmöz**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. Baskı (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2020), 477.

suça iştirake ilişkin genel hükümleri dikkate alınarak, 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 11. maddesindeki düzenlemeler göz önünde bulundurulmaksızın ceza sorumluluklarının belirlenmesi gerekir⁷⁰.

Bu görüşe dayanak olarak alabileceğimiz iki nokta bulunmaktadır. Bunlardan ilki; Basın Kanunu'nun 11. maddesi faillerin ceza sorumluluğunu düzenlemekle birlikte, özel bir iştirak hükmü değildir; maddede buna ilişkin bir ifade geçmemektedir. Aksine, basılmış eser araç olarak kullanılarak suç işlendiğinde asıl sorumlunun eser sahibi olduğu, eser sahibi çeşitli nedenlerle cezalandırılmadığında kademeli sorumluluk esasına göre maddede sayılan diğer kişilerin işlenen suçtan sorumlu olacakları düzenlenmiştir. Eser sahibini basın yoluyla işlenen suça azmettirerek veya ona yardım ederek yahut eser sahibi ile müştereken basın suçunu işleyerek suça iştirak eden eser sahibi dışındaki kişileri, salt Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 2. fıkrasında yer alan “*Sürelî yayınlar ... yoluyla işlenen suçlardan eser sahibi sorumludur.*” cümlesinden hareketle cezalandırmamak, esasa inmeden yapılan, soyut ve yüzeysel bir değerlendirme olacaktır. Görüşümüze dayanak olabilecek diğer nokta ise; Türk Ceza Kanunu'nun “*Özel kanunlarla ilişki*” başlıklı 5. maddesinde yer alan “*Bu Kanunun genel hükümleri, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanır.*” hükmüdür. Basın Kanunu'nun 11. maddesinin suça iştirake ilişkin özel bir düzenleme olduğu kabul edilse dahi, 5187 sayılı Basın Kanunu'nun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki bir tarih olan 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 Türk Ceza Kanunu'nun 5. maddesinde yer alan düzenleme nedeniyle Türk Ceza Kanunu'nun genel hükümlerinin Basın Kanunu'nda mevcut olan suçlar veya basın yoluyla işlenen suçlar açısından da uygulanması gerekir. Bu yönüyle de iştirak halinde işlenen basın suçlarında Türk Ceza Kanunu'nun suça iştirake ilişkin hükümlerinin uygulanması ve bu doğrultuda fail ile şeriklerin cezalandırılması gerekir.

bbb. İştirak iradesi olmaksızın işlenen suçlarda ceza sorumluluğu

aaaa. Sorumlu müdür ve bağlı olduğu yetkilinin sorumluluğu

Eser sahibinin basın yoluyla işlenen suçtan sorumlu tutulmasının ceza sorumluluğunun genel kurallarına uygun olduğunu ve Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 2. fıkrasında yer alan “*Sürelî yayınlar yoluyla işlenen suçlardan*

⁷⁰ Aynı yönde **Aydın**, 161; Önceki Basın Kanunu dönemine ilişkin olmakla birlikte, basın suçlarında iştirak hükümlerinin uygulanmasına ilişkin aynı yöndeki görüş ve değerlendirmeler için bakınız: **Özek**, 28-31; **Özen**, 58.

... *eser sahibi sorumludur.*” şeklindeki düzenleme mevcut olmasaydı dahi Türk Ceza Kanunu’nun genel hükümlerine göre basın yoluyla işlenen suçtan eser sahibinin fail olarak sorumlu tutulması gerektiğini belirtmiştik. Eser sahibinin işlenen suçtan sorumlu tutulabildiği durumda, sorumlu müdür ve bağlı olduğu yetkilinin basılmış eser yoluyla işlenen suçta iştirakleri yoksa söz konusu suçtan dolayı ceza sorumluluklarının bulunmadığı açıktır. Ancak, 5187 sayılı Basın Kanunu’nun 11. maddesinin 3. fıkrasında; eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında bulunması nedeniyle Türkiye’de yargılanamaması veya verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkûm olduğu cezaya etki etmemesi hallerinde, basın yoluyla işlenen suçtan kaynaklanan ceza sorumluluğunun sorumlu müdür ve bağlı olduğu yetkiliye ait olduğu ifade edilmiştir. Yargıtay kararları da bu hüküm doğrultusunda öncelikle eser sahibinin ceza sorumluluğuna gidilmesi, eser sahibinin Kanun’da sayılan nedenlerle cezalandırılmadığı durumlarda sorumlu yazı işleri müdürünün basılmış eser yoluyla işlenen suçtan ceza sorumluluğunun söz konusu olabileceği yönündedir⁷¹.

⁷¹ “...dosya kapsamına göre 5187 sayılı Basın Kanununun 11. maddesi uyarınca eser sahibinin belli olmadığından bahisle ilgili gazetenin sorumlu yazı işleri müdürü olan.... şüpheli olarak gösterilmiş ve bu kişinin ifadesi alınmadan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş ise de; Şikayete konu haber-yorum şeklindeki yazıları yazan kişinin ... Gazetesi muhabiri ...olduğunun soruşturma dosyası içerisinde bulunan ...Gazetesinin ilgili nüshalarındaki yazılarda yazılmış olması karşısında ilgili Twitter hesabının aidiyeti araştırılarakadlı kişiye ait olup olmadığı, suç tarihinde ... Gazetesinde bu kişinin çalışıp çalışmadığının tespiti ile ...nın sosyal medya paylaşım sitesi olan Twitter hesabından müştekiye hakaretlerine devam ettiğine ilişkin iddialarının da doğru olup olmadığı araştırılarak bu kişi var ise soruşturma dosyası kapsamında şüpheli olarak ifadesinin alınarak, leh ve aleyhine olabilecek deliller toplanmadan keza, müştekinin de ifadesi alınarak delilleri araştırılmaksızın ayrıca; **yazı sahibinin tespit edilememesi halinde veya.....nın olmadığına anlaşılması halinde ise gazetenin sorumlu yazı işleri müdürünün yazı sahibi gibi sorumlu olacağı 5187 sayılı Kanununun 11. maddesinde düzenlenmiş olmasının da gözlemlenmeden eser sahibinin belli olmamasından bahisle gazetenin sorumlu yazı işleri müdürühakkında eksik soruşturmaya dayalı olarak kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi suretiyle ... nazara alınarak CMK 309(4)c maddesi uyarınca şüphelilerin aleyhine sonuç doğurmamak üzere bozulmasına karar vermek gerekmiştir.” Y. 16. CD, E. 2017/634, K. 2017/4806, 19.07.2017, (<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T. 03.01.2021)**

“...5187 sayılı Basın Kanununun 11. maddesinde yer alan ‘Sürelî yayınlar ve süresiz yayınlar yoluyla işlenen suçlardan eser sahibi sorumludur. Sürelî yayınlarda eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında bulunması nedeniyle Türkiye’de yargılanamaması veya verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkum olduğu cezaya etki etmemesi hallerinde,

Eser sahibinin işlediği suç nedeniyle ceza sorumluluğundan kurtulmasını sağlayan ilk neden “*eser sahibinin belli olmaması*” halidir. Bu düzenleme, basılmış eserin düşünsel içeriğini ortaya koyan kişinin bunu imzalamaya mecbur tutulmaması, bir süreli yayında imzasız veya takma adla yayınlanan bir yazının yazarının öğrenilmesi için kimseye baskı yapılmaması olarak tanımlanabilecek “*anonimlik hakkı*”⁷²nin örtülü olarak ifade edilmesi olarak değerlendirilebilir⁷³. Söz konusu düzenleme nedeniyle, sorumlu müdür imzasız veya takma adla yayımlanan eserin sahibinin kimliğini açıklamak zorunda değildir. Ancak, bu durumda eser sahibinin belli olmaması nedeniyle basın yoluyla işlenen suçtan sorumlu müdür ve maddede sayılan diğer kişilerin cezalandırılması söz konusu olacaktır. Eser sahibinin ceza sorumluluğundan kurtulmasını ve ceza sorumluluğunun maddede sayılan diğer kişilere geçmesini sağlayan diğer haller olan; yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında bulunması nedeniyle Türkiye’de yargılanamamasından ne kast edildiği başka bir açıklamaya gerek bırakmayacak şekilde açıktır. Ancak, eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkûm olduğu cezaya etki etmemesi halinden ne kast edildiğini madde metninden veya gerekçesinden anlamak güçtür⁷⁴. Bu güçlüğü işaret eden Dönmezer ve Bayraktar; söz konusu koşulun “*ancak, mahkum olup daha sonra yurt dışına giden ve iade edilmeyen kişi örneğinde önemli olabileceğini*” ifade etmiştir⁷⁵.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’ndan⁷⁶ farklı olarak cezaların içtimai müessesesine yer verilmemiştir. Bununla birlikte 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un

sorumlu müdür ve yayın yönetmeni, genel yayın yönetmeni, editör, basın danışmanı gibi sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili sorumlu olur.’ şeklindeki düzenleme gereği, soruşturma aşamasında eser sahibi tespit edilmeden dava konusu haberin yayımlandığı gazetenin sorumlu yazı işleri müdürü olan sanık ... hakkında dava açılmış ise de, yargılama aşamasında eser sahibinin bildirilip eser sahibi hakkında usulüne uygun olarak dava açılmasının temin edilmesi karşısında, atılı suç açısından sanık ...’in cezai sorumluluğunun bulunmadığı;...” Y. 12. CD, E. 2013/12380, K. 2014/4502, 24.02.2014, (<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, E.T. 03.01.2021)

⁷² Dönmezer, 383.

⁷³ İçel, 292.

⁷⁴ Dönmezer ve Bayraktar, 457.

⁷⁵ Dönmezer ve Bayraktar, 457.

⁷⁶ 765 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 71: “*Aynı neviden şahsi hürriyeti bağliyan muvakkat cezalara mahkumiyet halinde bu cezaların mecmuu tatbik olunur. 24 seneden aşığı olmamak üzere en az iki ağır hapis cezasına mahkumiyet halinde müebbet ağır hapis cezası tatbik olunur.*”

99. maddesinin 1. fıkrasında “Bir kişi hakkında hükmolunan herbir ceza diğerinden bağımsızdır, varlıklarını ayrı ayrı korurlar. Ancak, bir kişi hakkında başka başka kesinleşmiş hükümler bulunur ise, 107 nci maddenin uygulanabilmesi yönünden infaz hâkimliğinden bir toplama kararı istenir.” şeklindeki düzenleme ile cezaların toplanmasının sadece koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanması açısından istenebileceği düzenlenmiştir. Ancak, koşullu salıverilme hükümlerinin tatbik edilemeyeceği bazı haller⁷⁷ söz konusu olduğunda, hükümlü eser sahibi hakkında verilen ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının infazı sırasında koşullu salıverilme hükümleri uygulanamayacaktır. Kanaatimizce, “eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkûm olduğu cezaya etki etmemesi hali” ancak açıkladığımız bu durumda söz konusu olabilir ve basın yoluyla işlenen suçtan sorumluluk 11. maddenin 3. fıkrasında sayılan diğer kişilere geçer.

Sürelî yayının her nüshasını kontrol ederek suç teşkil edecek yazı ve resimlerden arındırmak ve bu nitelikte yayınları engellemek yetki ve görevi olarak tarif edilebilecek “veto hakkı”⁷⁸na sahip olan sorumlu müdüre ve onun bağlı olduğu yetkiliye verilmesi öngörülen ceza; eser sahibinin basın yoluyla işlediği suçtan kaynaklanan ve 11. maddenin 3.fıkrasında sayılan haller nedeniyle eser sahibi hakkında tatbik edilemeyen asıl suçun cezasıdır. Yayınlanmadan önce eseri denetlemek ve varsa suç unsurlarından arındırmak görevi bulunan sorumlu müdür ile onun bağlı olduğu yetkilinin fiili bu görevlerini taksirle yerine getirmeyip düşünsel içeriği suç oluşturan eserin yayımlanmasına neden olmaktan ibaret iken, çeşitli nedenlerle cezalandırılmayan eser sahibinin işlediği suçun cezasını bu kişilere yüklemenin objektif sorumluluğa yol açtığı doktrinde kabul edilmektedir⁷⁹.

⁷⁷ -Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m. 107/16: “5275 sayılı 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitap, Dördüncü Kısım, "Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar" başlıklı Dördüncü Bölüm, "Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar" başlıklı Beşinci Bölüm, "Millî Savunmaya Karşı Suçlar" başlıklı Altıncı Bölüm altında yer alan suçlardan birinin bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi dolayısıyla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde, koşullu salıverilme hükümleri uygulanmaz.”
- Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun Geçici Madde 2- “(1) 14.7.2004 tarihli ve 5218 sayılı Kanunun 1 inci maddesi ile değişik 3.8.2002 tarihli ve 4771 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla; ölüm cezaları, müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen terör suçları ile ölüm cezaları ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülen veya ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olan terör suçları, koşullu salıverilme hükümlerinden yararlanamaz. Bunlar hakkında, ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezası, hayatı boyunca devam eder.”

⁷⁸ İçel, 293.

⁷⁹ Özek, 391 vd.; Sözüer, 92; Özen, 67; Aydın, 91.

19. yüzyıl ceza hukuku anlayışının ürünü olan, failin cezalandırılması için kusurunun aranmadığı objektif sorumluluk halinin, “kusursuz ceza olmaz” ilkesinin hakim olduğu günümüzün ceza hukuku anlayışında yerinin olmaması gerekir. “Başkasının işlediği suçtan sorumluluk” sonucunu doğuran ve Anayasa’nın 38. ve Türk Ceza Kanunu’nun 20. maddelerinde ifadesini bulan “ceza sorumluluğunun şahsiliği” ilkesine de açıkça aykırı olan bu düzenlemenin kaldırılması ve sorumlu müdür ile onun bağlı olduğu yetkilinin içeriği suç teşkil eden basılmış eserin yayım öncesi denetlenmesi noktasında gösterdikleri dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareket niteliğindeki davranışlarının ayrı bir suç ihdas edilerek cezalandırılması yoluna gidilmesi gerektiğini değerlendiriyoruz ve “ne olursa olsun basın yoluyla işlenen suçtan birini cezalandıralım” düşüncesiyle, ceza hukukunun temel ilkelerinin ihlal edilmemesi gerektiği kanaatindeyiz. Zira, eser sahibinin basılmış eser yoluyla işlediği (örneğin, hakaret, iftira vb.) suç teşkil eden fiili gerçekleştirmeyen ve bu noktada kendisine karşı suç teşkil eden haksızlığa ilişkin kınama yargısında bulunulamayacak kişinin, işlenen suçtan asıl fail gibi sorumlu tutulup cezalandırılmasının, ceza hukukunun zikredilen temel ilkeleri yönünden izahı güçtür. Ceza Kanunumuzda denetim görevinin ihmali veya dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareketleri yaptırma bağlayan suç tipleri mevcuttur. Örneğin; Türk Ceza Kanunu’nun 251. maddesinde; *denetim görevini ihmal ederek, zimmet veya irtikap suçunun işlenmesine imkan sağlayan kamu görevlisinin hapis cezası ile cezalandırılacağı* düzenlenmiştir. Basılmış eser yoluyla işlenen suçlar açısından da suça iştirak etmemiş, ancak denetim görevini gerektiği gibi yapmadığı için suç unsuru içeren yazı veya resimleri ayıklamamış sorumlu müdür ile onun bağlı olduğu yetkilinin cezalandırılmasını düzenleyen bir suç tipi ihdas edilmesinin sübjektif ceza sorumluluğunun sağlanması açısından daha yerinde olacağı kanaatindeyiz⁸⁰.

Bununla birlikte, Türk Ceza Kanunu’nun “Özel kanunlarla ilişki” başlıklı 5. maddesinde yer alan; “*Bu Kanunun genel hükümleri, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanır.*” hükmü konumuz açısından önem arz etmektedir⁸¹. Bu düzenleme gereğince, Basın

⁸⁰ Benzer görüşler için bakınız: İçel, 296; Dönmezer ve Bayraktar, 458.

⁸¹ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe girmeden önce, 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun’a, 11.05.2005 tarihli ve 5349 sayılı Kanun ile eklenen Geçici 1. maddede yer alan; “*Diğer kanunların, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun Birinci Kitabında yer alan düzenlemelere aykırı hükümleri, ilgili kanunlarda gerekli değişiklikler yapıncaya ve en geç 31 Aralık 2006 tarihine kadar*

Kanunu gibi ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da Türk Ceza Kanunu'nun genel hükümlerinin uygulanması gerekir. Böylece, hukuk uygulamasında birlik ve hukuk güvenliğini sağlamak için diğer kanunlarda yalnızca suç tanımlarına ve bu suçların yaptırımlarına yer verilmesi gerekecek, suç ve yaptırımlar ile ilgili olarak Türk Ceza Kanunu'nda benimsenen genel ilkelerin özel kanunlarla tanımlanan suçlar açısından da uygulanması gerekecektir. Aksine uygulama hukuk devleti ve eşitlik ilkesine aykırı olacaktır⁸². Konumuz açısından Anayasa'nın 38. maddesinde yer alan "Ceza sorumluluğu şahsidir." düzenlemesi ile Türk Ceza Kanunu'nun "Ceza sorumluluğunun şahsiliği" başlıklı 20. maddesinin 1. fıkrasında yer alan "Ceza sorumluluğu şahsidir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz." düzenlemesi de önem arz etmektedir. Bu hükümlerle bağlantılı olarak, Türk Ceza Kanunu'nun 21. maddesinin 1. fıkrasında yer alan "Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır." ve 22. maddesinin 1. fıkrasında yer alan "Taksirle işlenen fiiller, kanunun açıkça belirttiği hallerde cezalandırılır." hükümleri gereğince; ceza sorumluluğunun doğması için kural olarak suçun kanuni tanımındaki unsurların kasten gerçekleştirilmesi gerekmekte, taksirli fiillerin cezalandırılması için kanunda bunun açıkça suç olarak tanımlanması aranmaktadır. Ayrıca, şeriklerin suçun kanuni tanımındaki fiili gerçekleştirmedikleri halde, başkasının işlediği haksızlıktan sorumlu tutulması Türk Ceza Kanunu'nun 38 vd. maddelerinde yer alan suça iştirake ilişkin hükümler doğrultusunda mümkün olmakta, suça iştirak iradesi olmayan, azmettirme veya yardım etme olarak vasıflandırılacak bir fiili gerçekleştirmeyen kişiler cezalandırılmamaktadır. Belirtilen hususlar bir arada değerlendirildiğinde; Anayasa'nın 38. maddesinde ifadesini bulan "Ceza sorumluluğunun şahsiliği" ilkesine aykırı olan Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 3. fıkrasındaki düzenlemenin, Türk Ceza Kanunu'nun 20., 21. 22. ve 38 vd. maddelerindeki düzenlemelere de aykırı olduğu, Türk Ceza Kanunu'nun 5. maddesinde yer alan açık düzenleme karşısında, Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 3. fıkrasının zımnen ilga edildiği, basılmış eser yoluyla işlenen suçlar açısından Türk Ceza Kanunu'nun ceza sorumluluğuna

uygulanır." düzenlemesi nedeniyle, Türk Ceza Kanunu'nun 5. maddesinin yürürlüğü ilk aşamada 31.12.2006 tarihine ertelenmiştir. Suç ve ceza içeren kanunlarda gerekli değişiklikler yapılmadığı için 06.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun'la bu maddenin yürürlük tarihi 31.12.2008 tarihine ertelenmiştir. 31.12.2008 tarihinde Türk Ceza Kanunu'nun 5. maddesi yürürlüğe girmiştir ve bu madde hükmü ile 5252 sayılı Kanun'un Geçici 1. maddesi gereğince, diğer kanunların Türk Ceza Kanunu'nun genel hükümlerine aykırı hükümleri uygulanamayacaktır.

⁸² Koca ve Üzülmöz, 45-6.

ilişkin genel hükümlerinin uygulanması gerektiği, iştirak hükümlerinin uygulanmadığı ve kendilerine müstakilen atfedilebilecek bir suç bulunmadığı durumlarda, eser sahibinin işlediği suçlardan sorumlu müdür ile onun bağlı olduğu yetkilinin sorumlu tutulamayacağı kanaatindeyiz⁸³. Şunu da ilave etmek gerekir; Türk Ceza Kanunu'nda benimsenen genel ilkelerin özel kanunlarda tanımlanan suçlar açısından da uygulanması gerektiğini düşünüyoruz. Ancak, Türk Ceza Kanunu normlar hiyerarşisinde diğer kanunların üzerinde bir yerde değildir. Bugün için Türk Ceza Kanunu'nun 5. maddesinin Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 3. fıkrasını zımnen ilga ettiğini değerlendirmekle birlikte, Basın Kanunu'na bunu bertaraf edecek bir hükmün eklenmesine de yasal bir engel bulunmadığını değerlendiriyoruz. Bununla birlikte, Basın Kanunu'nda yapılacak böyle bir düzenleme Anayasa'nın 38. maddesinde ifadesini bulan “*ceza sorumluluğunun şahsiliği*” ilkesine aykırılığı ortadan kaldırmayacaktır.

bbbb. Yayımlatanın sorumluluğu

Sorumlu müdürün sahip olduğu veto hakkının eseri yayımlatan kişiye karşı işlemez durumu gelebileceğini gözetken Kanun Koyucu'nun Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 3. fıkrasının son cümlesinde; “*Ancak bu eserin sorumlu müdürün ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin karşı çıkmasına rağmen yayımlanması halinde, bundan doğan sorumluluk yayımlatana aittir.*” düzenlemesine yer verdiğini görmekteyiz. Bu düzenleme ile, suç unsuru bulunan düşümsel içeriğin yayımlanmasını veto eden sorumlu müdüre ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkiliye ceza sorumluluğundan kurtulma imkânı tanınarak, bu kişiler açısından objektif sorumluluktan ceza hukukunun genel bir kuralı olan sübjektif sorumluluğa yaklaşıldığı söylenebilir⁸⁴. Bu açıdan olumlu bir düzenleme olmasına rağmen, sorumlu müdür ve onun bağlı olduğu yetkilinin iştirak iradesi olmaksızın basın yoluyla işlenen suçtan ceza sorumluluklarına ilişkin yukarıdaki başlık altında beyan ettiğimiz görüşlerimiz geçerliliğini korumaktadır. Başka bir deyişle, birinci basamaktaki eser sahibinin ve ikinci basamaktaki sorumlu müdür ile onun bağlı olduğu yetkilinin cezalandırılmaması durumunda üçüncü basamaktaki eseri yayımlatanın sorumlu tutulması şeklinde basamaklı bir ceza sorumluluk sistemi uygulanması yerine, iştirak iradesi olmaksızın basılmış eser yoluyla işlenen suçtan herkesin kendi suç teşkil eden fiilinden sorumlu tutulup

⁸³ Benzer görüş için bakınız: Aydın, 111.

⁸⁴ Özek, 163; Sözüer, 93; İçel, 295.

cezalandırılmasını sağlayacak olan ceza hukukunun genel ilkelerine uygun bir yol izlenmelidir.

Basın Kanunu'nda "yayımlatan"ın tanımı bulunmamakla birlikte, Kanun'un 2. maddesinde "yayımcı"; "bir eseri basılmış eser durumuna getirip yayımlayan gerçek veya tüzel kişi" şeklinde tanımlanmıştır. Kanun'da açıkça "yayımlatan"ın süreli yayın sahibi olduğu belirtilmediğinden, süreli yayın sahibi dışında kalan "genel yayın yönetmeni" gibi eserin yayımlanmasında söz sahibi olan, sorumlu müdürün üstü konumundaki kişiler de "yayımlatan" olarak değerlendirilebilir⁸⁵. Bununla birlikte, fail, suç teşkil eden fiili işleyen gerçek kişidir. Tüzel kişiler hareket yeteneğine ve dolayısı ile kusur yeteneğine sahip olmadıklarından, ceza hukuku açısından bir suçun faili olmaları mümkün değildir⁸⁶. Bu nedenle, tüzel kişi olan süreli yayın sahibi adına eserin yayımlanmasına karar veren gerçek kişi veya kişiler basın yoluyla işlenen suçtan sorumlu tutulabilecektir⁸⁷.

Fıkıradaki yer alan; "Ancak bu eserin sorumlu müdürün ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin karşı çıkmasına rağmen yayımlanması halinde" ifadesi yoruma muhtaçtır. Sorumlu müdür ile onun bağlı olduğu yetkilinin yayımlanmasına karşı çıktığı eserin ceza sorumluluğu doğurması için, içeriğinde suç oluşturabilecek unsurlar barındırması nedeniyle yayımlanmasına karşı çıkılması ve buna rağmen yayımcı tarafından eserin yayımlanması gerekir. Yayımcı, basın yoluyla işlenen bir suçta eser sahibi ile iştirak halinde işliyorsa, zaten Türk Ceza Kanunu'nun suçta iştirake ilişkin genel hükümleri uygulanacaktır. Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 3. fıkrasının son cümlesindeki bu düzenleme; 1. basamaktaki eser sahibinin cezalandırılmadığı, 2. basamaktaki sorumlu müdür ile onun bağlı olduğu yetkilinin eserin yayımlanmasına karşı çıktığı, yayımcının fail veya şerik olarak iştirak etmediği basın suçları açısından uygulama alanı bulabilecektir.

bb. Süresiz yayınlar yoluyla işlenen suçlarda ceza sorumluluğu

aaa. Genel olarak

5187 sayılı Basın Kanunu'nun 2. maddesinde "süresiz yayın": "Belli aralıklarla yayımlanmayan kitap, armağan gibi basılmış eserleri ...ifade

⁸⁵ İçel, 295; Aydın, 95.

⁸⁶ Özbek, Doğan ve Bacaksız, 222; Özgenç, 213 vd.; Koca ve Üzülmüş, 112; Berrin Akbulut, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. Baskı (Ankara: Adalet, 2019), 381.

⁸⁷ Aydın, 95.

eder.” şeklinde tarif edilmiştir. Süresiz yayınlar yoluyla işlenen suçlarda ceza sorumluluğu, 5187 sayılı Basın Kanunu’nun 11. maddesinin 2. ve 4. fıkralarında, süreli yayınlarda ceza sorumluluğuna benzer şekilde düzenlenmiştir.

Bu düzenlemelerde dikkat çeken ilk husus; süreli yayınlar yoluyla işlenen suçlarda ceza sorumluluğunda olduğu gibi “*basamaklı sorumluluk sisteminin*” tercih edilmiş olmasıdır. Bu kapsamda, süresiz yayınlar yoluyla işlenen suçtan düşünsel içeriği ortaya koyan eser sahibinin sorumlu olması ceza hukukunun genel ilkelerine uygun olmakla birlikte, Basın Kanunu’nun 11. maddesinin 4. fıkrası ceza sorumluluğu açısından Türk Ceza Kanunu’nun genel hükümlerinden tamamen ayırık, objektif sorumluluk sonucunu doğuracak bir düzenleme içermektedir. Bu düzenlemeye göre, sorumluluk açısından birinci basamakta yer alan eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında bulunması nedeniyle Türkiye’de yargılanamaması veya verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkûm olduğu cezaya etki etmemesi hallerinde, ikinci basamakta bulunan yayımcı basın yoluyla işlenen suçtan sorumlu olacaktır. Yayımcının belli olmaması veya basım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında olması nedeniyle Türkiye’de yargılanamaması hallerinde ise basımcı sorumlu olacaktır.

Süresiz yayınlar yoluyla işlenen suçlarda ceza sorumluluğunu da -“*Süreli yayınlar yoluyla işlenen suçlarda ceza sorumluluğu*” başlığı altında incelediğimiz gibi- iki ihtimal üzerinden değerlendirmekte fayda vardır. Bunlardan birincisi iştirak halinde işlenen suçlarda ceza sorumluluğu, diğeri ise iştirak iradesi olmaksızın işlenen suçlarda ceza sorumluluğudur.

bbb. İştirak iradesi olmaksızın işlenen suçlarda ceza sorumluluğu

aaaa. Yayımcının sorumluluğu

Süreli yayınlardaki sorumlu yazı işleri müdürünün fonksiyonunu, süresiz yayınlarda yerine getiren yayımcının görevi; eseri yayımlanmadan önce kontrol etmek ve suç teşkil edebilecek hususları eserden çıkarmaktır. Basın Kanunu’nun 11. maddesindeki düzenleme nedeniyle, yayımcı, iştirak etmediği bir suçtan dolayı, eser sahibinin Kanun’da sayılan çeşitli nedenlerle cezalandırılmadığı durumlarda, basın yoluyla işlediği suçun cezası ile cezalandırılmaktadır. Eserdeki suç teşkil eden kısımları taksirle çıkarmamak şeklinde kınanabilecek bir davranışı bulunabilecek yayımcıya, Kanun’dan

kaynaklanan, işlemediği bir suçun cezası yüklenmektedir. Başkasının işlediği esas suçun cezasının, yayımcıya yüklenmesi sorumluluğunun objektif sorumluluk olduğunu göstermektedir⁸⁸.

Sürelî yayınlarda sorumlu müdür ile onun bağlı olduğu yetkilinin iştirak etmedikleri eser sahibinin basın yoluyla işlediği suçtan dolayı cezalandırılmalarına ilişkin yukarıda yaptığımız açıklamalar, ileri sürdüğümüz gerekçeler ve öneriler süresiz yayınlarda yayımcının ceza sorumluluğu açısından da aynen geçerlidir. Yayımcının eserdeki suç içeren kısımları taksirli davranışı ile çıkarmamasının bağımsız bir suç olarak düzenlenip ceza sorumluluğunun sübjektif esaslar üzerine bina edilmesi gerektiği kanaatindeyiz⁸⁹. Bununla birlikte, Anayasa'nın 38. ve Türk Ceza Kanunu'nun 20. maddelerinde ifadesini bulan “*ceza sorumluluğunun şahsiliği*” ilkesine aykırı olan Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 4. fıkrasındaki düzenlemenin Türk Ceza Kanunu'nun 5. maddesi ile zımnen ilga edildiğini değerlendiriyoruz.

bbbb. Basımcının sorumluluğu

Basın Kanunu'nun 2. maddesinde, “*basımcı: Bir eseri basın araçları ile basan veya diğer araçlarla çoğaltan gerçek veya tüzel kişi*” şeklinde tanımlanmıştır. Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 4. fıkrasının son cümlesine göre; iştirak iradesi olmaksızın basın yoluyla işlenen suçlarda 2. basamaktaki yayımcı Kanun'da sayılan hallerde cezalandırılmadığında, 1. basamaktaki eser sahibinin işlediği suçtan 3. basamaktaki basımcı sorumlu olacaktır. Eseri basan kişi olan matbaacıya eserin düşünsel içeriğini kontrol ederek suç unsuru içeren ifadeleri ayıklama görevi yüklenemez. Bu durumda basımcının eser sahibinin işlediği suçtan dolayı cezalandırılması için eseri basması yeterli görülmüş, suç unsuru taşıyan ifadeleri eserden çıkarma görevi bulunmaması nedeniyle taksirli bir fiili dahi olmayan basımcıya, Kanun'dan kaynaklanan objektif sorumluluk yüklenmiş olmaktadır⁹⁰.

Basımcının eser sahibi ile iştirak halinde işlediği suçlardan Türk Ceza Kanunu'nun genel hükümleri çerçevesinde sorumlu tutulacağı açıktır. Ama, iştirak halinde işlenmeyen suçtan, düşünsel içeriği kontrol etme görevi bulunmayan basımcıyı, sadece eseri bastığı için sorumlu tutmanın hukuken izahı mümkün değildir. Basımcının suç unsurunu eserden ayıklama görevi bulunmadığı için, taksirli davranışı bulunmayan basımcı hakkında bağımsız

⁸⁸ Sözüer, 102; Özen, 70; Aydın, 99.

⁸⁹ Benzer görüş için bakınız: Özen, 70.

⁹⁰ İçel, 299; Sözüer, 104; Özen, 71; Aydın, 100.

bir suç ihdası önerimiz de bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Anayasa'nın 38. ve Türk Ceza Kanunu'nun 20. maddelerinde ifadesini bulan "*ceza sorumluluğunun şahsiliği*" ilkesine aykırı olan bu düzenlemenin Türk Ceza Kanunu'nun 5. maddesi ile zımnen ilga edildiğini değerlendiriyoruz.

SONUÇ

Eser sahibi, sorumlu müdür, yayın yönetmeni, genel yayın yönetmeni, editör, basın danışmanı gibi sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili iştirak iradelerini ortaya koyarak basılmış eseri araç olarak kullanmak suretiyle bir suç işlemişlerse, fiillerinin niteliğine göre Türk Ceza Kanunu'nun suça iştirake ilişkin genel hükümleri dikkate alınarak, 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 11. maddesindeki düzenlemeler göz önünde bulundurulmaksızın ceza sorumluluklarının belirlenmesi gerekir. Basın Kanunu'nun 11. maddesi faillerin ceza sorumluluğunu düzenlemekle birlikte, özel bir iştirak hükmü değildir.

5187 sayılı Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 3. fıkrasında; süreli yayınlarda eser sahibinin belli olmaması veya yayım sırasında ceza ehliyetine sahip bulunmaması ya da yurt dışında bulunması nedeniyle Türkiye'de yargılanamaması veya verilecek cezanın eser sahibinin diğer bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkûm olduğu cezaya etki etmemesi hallerinde, basın yoluyla işlenen suçtan kaynaklanan ceza sorumluluğunun sorumlu müdür ve bağlı olduğu yetkiliye ait olduğu ifade edilmiştir. Yayınlanmadan önce eseri denetlemek ve varsa suç unsurlarından arındırmak görevi bulunan sorumlu müdür ile onun bağlı olduğu yetkilinin fiili, bu görevlerini taksirle yerine getirmeyip düşünsel içeriği suç oluşturan eserin yayımlanmasına neden olmaktan ibaret iken, çeşitli nedenlerle cezalandırılmayan eser sahibinin işlediği suçun cezasını bu kişilere yüklemek objektif sorumluluğa yol açmaktadır. 19. yüzyıl ceza hukuku anlayışının ürünü olan, failin cezalandırılması için kusurunun aranmadığı objektif sorumluluk halinin, "*kusursuz ceza olmaz*" ilkesinin hakim olduğu günümüzün ceza hukuku anlayışında yerinin olmaması gerekir. "*Başkasının işlediği suçtan sorumluluk*" sonucunu doğuran ve Anayasa'nın 38. ve Türk Ceza Kanunu'nun 20. maddelerinde ifadesini bulan "*ceza sorumluluğunun şahsiliği*" ilkesine de açıkça aykırı olan bu düzenlemenin kaldırılması ve sorumlu müdür ile onun bağlı olduğu yetkilinin içeriği suç teşkil eden basılmış eserin yayım öncesi denetlenmesi noktasında gösterdikleri dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareket niteliğindeki davranışın ayrı bir suç ihdası olarak cezalandırılması yoluna gidilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bununla birlikte, Anayasa'nın 38. ve Türk Ceza Kanunu'nun 5., 20., 21, 22, 38 vd.

maddeleri ile Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 3. fıkrası bir arada değerlendirildiğinde; Anayasa'nın 38. maddesinde ifadesini bulan "*ceza sorumluluğunun şahsiliği*" ilkesine aykırı olan Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 3. fıkrasındaki düzenlemenin, Türk Ceza Kanunu'nun 20., 21. 22. ve 38 vd. maddelerindeki düzenlemelere de aykırı olduğu, Türk Ceza Kanunu'nun 5. maddesinde yer alan açık düzenleme karşısında, Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 3. fıkrasının zımnen ilga edildiği, basılmış eser yoluyla işlenen suçlar açısından Türk Ceza Kanunu'nun ceza sorumluluğuna ilişkin genel hükümlerinin uygulanması gerektiği, iştirak hükümlerinin uygulanmadığı ve kendilerine müstakilen atfedilebilecek bir suç bulunmadığı durumlarda, eser sahibinin işlediği suçlardan sorumlu müdür ile onun bağlı olduğu yetkilinin sorumlu tutulamayacağı kanaatindeyiz.

Sürelî yayınlardaki sorumlu yazı işleri müdürünün fonksiyonunu, süresiz yayınlarda yerine getiren yayımcının görevi; eseri yayımlanmadan önce kontrol etmek ve suç teşkil edebilecek hususları eserden çıkarmaktır. Basın Kanunu'ndaki düzenleme nedeniyle, yayımcı, iştirak etmediği bir suçtan dolayı, eser sahibinin Kanun'da sayılan çeşitli nedenlerle cezalandırılmadığı durumlarda, basın yoluyla işlediği suçun cezası ile cezalandırılmaktadır. Eserdeki suç teşkil eden kısımları taksirle çıkarmamak şeklinde kınanabilecek bir davranışı bulunabilecek yayımcıya, Kanun'dan kaynaklanan, işlemediği bir suçun cezası yüklenmektedir. Başkasının işlediği esas suçun cezasının, yayımcıya yüklenmesi sorumluluğunun objektif sorumluluk olduğunu göstermektedir. Yayımcının eserdeki suç içeren kısımları taksirli davranışı ile çıkarmamasının bağımsız bir suç olarak düzenlenip ceza sorumluluğunun subjektif esaslar üzerine bina edilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bununla birlikte, Anayasa'nın 38. ve Türk Ceza Kanunu'nun 20. maddelerinde ifadesini bulan "*ceza sorumluluğunun şahsiliği*" ilkesine aykırı olan Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 4. fıkrasındaki düzenlemenin Türk Ceza Kanunu'nun 5. maddesi ile zımnen ilga edildiğini değerlendiriyoruz.

Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 4. fıkrasının son cümlesine göre; iştirak iradesi olmaksızın basın yoluyla işlenen suçlarda 2. basamaktaki yayımcı Kanun'da sayılan hallerde cezalandırılmadığında 1. basamaktaki eser sahibinin işlediği suçtan 3. basamaktaki basımcı sorumlu olacaktır. Basımcıyı, eser sahibi ile iştirak halinde işlemediği bir suçtan sadece eseri bastığı için sorumlu tutmanın hukuken izahı mümkün değildir. Bununla birlikte, Anayasa'nın 38. ve Türk Ceza Kanunu'nun 20. maddelerinde ifadesini bulan "*ceza sorumluluğunun şahsiliği*" ilkesine aykırı olan bu düzenlemenin Türk Ceza Kanunu'nun 5. maddesi ile zımnen ilga edildiğini değerlendiriyoruz.

KAYNAKÇA

- Akbulut Bozdoğan, Berrin.** “Basın Suçu ve Ceza Sorumluluğu”. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 3, 86-95. Konya: 2000.
- Akbulut, Berrin.** Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Aydın, Murat.** TCK'nın Genel Hükümleri Açısından Basın Suçlarında Sorumluluk. Ankara: Adalet Yayınevi, 2010.
- Barbier, M. Georges.** *Code Expliqué De La Presse Traité Générale De La Police De La Presse et Des Délits De Publication*, Cilt: 2. Paris: Marchal et Billard Libraires De La Cour De Paris Cassation, 1887.
- Baştürk, İhsan.** “Basın Kanunu'nda Kimlik Açıklama Yasağına Aykırılık Suçu”. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 86, 121-67. Ankara: 2009.
- Christidi, Phocion.** *Régime De la Presse En France*. Cenevre: Imprimerie Aubert, 1895.
- Çalışlar, Hüseyin Sarp.** Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- Çetin, Erol.** Basın Hukuku, 4. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2008.
- Demirbaş, Timur.** Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2019.
- Dönmezer, Sulhi.** Basın ve Hukuku, 4. Baskı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No. 2213, Hukuk Fakültesi Yayınları No. 500, Sulhi Garan Matbaası, 1976.
- Dönmezer, Sulhi, ve Köksal Bayraktar.** Basın Hukuku, 14. Baskı. İstanbul: Beta Yayınevi, 2016.
- Erman, Sahir.** “Basın Suçlarında Müeyyide”. Ceza Adaletinde Reform İlkeleri Sempozyumu. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No.1730, Hukuk Fakültesi Yayınları No. 380, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Enstitüsü Yayın No. 15, 1972.
- İçel, Kayıhan.** Kitle İletişim Hukuku, 13. Baskı. İstanbul: Beta, 2018.
- Koca, Mahmut, ve İlhan Üzülmez.** Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. Baskı. Ankara: Seçkin, 2020.
- Özbek, Veli Özer, Koray Doğan, ve Pınar Bacaksız.** Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler, 10. Baskı. Ankara: Seçkin, 2019.
- Özek, Çetin.** Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No. 1795, Hukuk Fakültesi Yayınları No. 397, Sulhi Garan Matbaası, 1972.

Özen, Muharrem. “Türkiye Cumhuriyeti'nde ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Süreli ve Süresiz Yayınlarda Ceza Sorumluluğu”. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 50, Sayı: 3, 55-92. Ankara: 2001.

Özgenç, İzzet. Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2020.

Roux, Joseph. *La Loi Du 29 Juillet 1881 Et Les Délits De Presse.* Paris: Amand Giard Libraire, 1882.

Salihpaşaoğlu, Yaşar. Türkiye’de Basın Özgürlüğü. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

Sözüer, Adem. Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1996.

<https://legalbank.net/>

<https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGITEXT000006070722>

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb>

Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 24.02.2014 tarih, 2013/12380 E. ve 2014/4502 K. sayılı kararı

Yargıtay 19. Ceza Dairesinin 30.03.2017 tarih, 2016/13439 E. ve 2017/2910 K. sayılı kararı

Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 19.07.2017 tarih, 2017/634 E. ve 2017/4806 K. sayılı kararı

Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 08.03.2018 tarih, 2016/6690 E. ve 2018/604 K. sayılı kararı

Yargıtay 19. Ceza Dairesinin 12.07.2018 tarih, 2016/9240 E. ve 2018/8573 K. sayılı kararı

Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 12.09.2019 tarih, 2019/7004 E. ve 2019/5220 K. sayılı kararı

<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d10/c012/tbmm10012073.pdf>

